

„Unicul dor al vieții mele este să-mi văd națiunea fericită” (Avram Iancu)

Numerele 1-2 (17-18)
Decembrie 2000

Iancule Mare

Publicație editată de Societatea „Avram Iancu” din România

Sub semnul Marii Uniri

Clopotele catedralei întregirii neamului au chemat pentru a 82-a oară Națiunea Română la Alba Iulia, în prag de mileniu, la acest 1 Decembrie 2000. Această mare sărbătoare a tuturor românilor ne obligă la o retrospectivă a ceea ce s-a întâmplat în urmă cu 82 de ani.

Într-un entuziasm greu de imaginat azi, cei peste 100.000 de participanți din toate zonele și stările sociale, au dat proiectului de rezoluție valoarea unui autentic plebiscit. Această unire a fost o cerință istorică, fiindcă neamul românesc de la zămisirea sa și până astăzi a rămas unul și etniceste nedespărțit, posedând aceleași margini geografice, pământul Daciei lui Traian... Unirea tuturor românilor într-un singur stat a trebuit să vină. Ea s-a împlinit prin suferințe și sacrificii.

„Feriți suntem noi, românii de azi - declara Vasile Goldiș - că prin noi istoria săvârșește actul mare al unirii tuturor românilor într-un singur stat”.

Este greu astăzi să ne imaginăm eforturile făcute pentru a aduna la Alba Iulia peste 100.000 de oameni, ținând cont de mijloacele de comunicații și de transport din acea vreme. Acest efort extraordinar a fost posibil pentru că exista o dorință uriașă pentru unire și o speranță și mai mare în viitorul României Mari.

Este și mai greu să înțelegem de ce sărbătorirea din acest an a Unirii a fost atât de palidă și în loc să vedem un portret al unuia dintre făptuitorii unirii, am văzut candidați și lozinci electorale.

Prezența sau lipsa unor lideri politici nu politizează sărbătoarea ci atitudinea lor și a aceluia care-i susțin. Credem că la Alba Iulia, la 1 Decembrie, toți suntem români și măcar o zi pe an trebuie să fim uniți. Să nu venim la Alba Iulia pentru capital politic, să venim: pentru dragostea de acest pământ și popor; pentru amintirea celor care au făcut unirea; pentru cinstirea atâtor eroi legați de milenarul oraș Alba Iulia; pentru reculegere într-un oraș încărcat de istorie în fața celulei lui Horea; pentru a urma pașii lui Mihai Viteazul. Iar dacă nu putem veni pentru aceste motive - mai bine să nu venim!

Se simte nevoia ca această mare sărbătoare să aibă un ritual al său care în fiecare an să pună în evidență esența acestor zile.

Este necesar ca cei care vin după noi să găsească și să păstreze un 1 Decembrie curat și înălțător ca cel de acum 82 de ani...

Ing. Constantin SICOE

Președintele Societății „Avram Iancu” din România

Continuitate și coeziune

Societatea Avram Iancu în anul 2000

Anul 2000 a fost unul foarte greu pentru Societatea „Avram Iancu”. Neglijarea la nivel central a rolului culturii și a tradițiilor poporului român ca factor de forță spirituală în perioada ultimilor trei-patru ani a dus la grave lipsuri și insatisfacții. Agresiunea Ritcu-ului, nonvalorilor și improvizărilor, „atacurile” directe sau indirecte la adresa folclorului, cântecului, portului și dansului românesc a stârnit nedumeriri și ilaritate, inclusiv în rândul multor specialiști, a Consiliului Național al Societății „Avram Iancu”.

Și, totuși, activitatea cultural-artistică, educativă și de cinstire a tradițiilor strămoșești a mers înainte. Societatea în ansamblul ei, filialele și subfilialele, s-au străduit să fie la înălțime la activitățile de la Ocoliş, După Piatră, Muntele Găina, Tebea, Mărișel, Poiana Vadului, Aiud ori Vișeu de Sus, Dej sau Turda.

Președinții și vicepreședinții unor filiale ca cele de la Vișeu de Sus (Vasile Igna), Turda (Lucia Roman, Nicolae Giurgiu, Alexandru Dărăban), Câmpeni (Vasile Bud), Dej (Elena Ciura), Huedin (Nicolae Șteiu), Brașov (Ioan Vlad), Aiud (Jenica Sătmărean) și chiar subfiliale, Mărișel (Ioan Mariș), Ciucea, Florești (Șandor Teodor) și altele se înscriu ca un exemplu în apărarea caracterului original și spiritului național, adevărat, a tot ceea ce este autentic și valoros.

Deși nu au fost acțiuni așa multe ca-n alți ani, trebuie să spunem că filialele și subfilialele amintite, dar și cele de la Timișoara (Ioan Ciama), Baia Mare (Ioan Tușuțiu), Bistrița (Vasile Popa), Alba Iulia (E. Jurcă), Arad, Oradea (Elena Sfârlea) au întreprins multe acțiuni: spectacole, concursuri, editarea unor pliante, lucrări de istorie, insigne, noi numere de ziare în cinstea aniversării marelui poet național Mihai Eminescu, sub genericul „Eminescu - 150 ani”, „Anul 2000 - Anul Eminescu”, „400 de ani

(Continuare în pagina 2)

col. Vasile TUTULA,
Vicepreședintele Societății „Avram Iancu”

Colind Iancului 2000

La ceas de taină și de datini...

Cu bucurii și cu tristeți, zilele și nopțile anului 2000 s-au petrecut rând pe rând laolaltă cu emoțiile și speranțele noastre. „Am arat” și „am semănat”, ne-am rugat pentru ploaie, rânduindu-ne viața după vremuri, am cules și am ales rodul toamnei, atât cât a fost, iar după Sfântul Nicolae ne-am așezat tainic la învățarea colindelor purtătoare de lumină și de nădejde. Ce minunat e să ne reîntâlnim în preajma Crăciunului Sfânt și să întinerim împreună această mare sărbătoare a creștinătății, bucurându-ne de zestrea bogată de colinde, tradiții, rituri și gesturi specifice românilor!

Festivalul „Colind Iancului” se constituie, de câțiva ani, într-un eveniment cultural așteptat de numeroși clujeni. Prezența cetelor de colindători bine organizate și cu repertorii variate este imediat simțită în oraș prin lumina adusă de aceștia și prin suflul de speranță și de bucurie pe care ni-l transmit.

Vom împărtăși împreună prin colinde și datini, dar mai ales prin gândurile noastre bune, emoția unică a despărțirii de „anul bătrân”, de „veacul cel vechi” și a primi Anul Întâi din cel de-al treilea Mileniu.

Vechi și dragi colinde ne aduc atâta mireasmă și atâta fericire în casă și mai ales în suflete. La lumina focului din sobă, la fereastra gospodarului, colindătorii „citesc” din

„Cartea de învățătură”, carte veche despre bine și rău, despre naștere și moarte, despre credința în izbăvirea lumii de păcat. Trăim cu inima de copil, povești despre grâu și soare, despre pământ și ape, despre viață și biruință.

Steaua, colacul, bolta din lemn de alun sau „colindele” din lemn de salcie, veșmintele, tulnicul, cununa de grâu pusă la Icoana Maicii Domnului, clopote, zurgălăi și măști diferite, iată un arsenal de simboluri, invocări ale soarelui, ale binelui și ale belșugului. Toate acestea creează acea stare de liniște, împăcare, frumusețe pentru membrii comunității umane.

În speranța că în acest an Colinda noastră va fi bine primită, urez bun venit cetelor de colindători și le doresc succes colegilor mei din Consiliul Național al Societății „Avram Iancu” din România.

Să dea Dumnezeu să ne bucurăm cu toții de Sărbători fericite și să credem că Anul ce vine va aduce mai multă bucurie în România.

„La Mulți Ani!”

Prof. Victor BERCEA
Prim vicepreședinte al
Societății „Avram Iancu” din România
Director al Festivalului „Colind Iancului”

În pragul celui de-al III-lea mileniu:

România la răscruce

Testamentul Iancului rămâne, pe mai departe, neîmplinit...

Omenirea se află, iată, în pragul celui de-al treilea mileniu! Momentul a fost așteptat cu nerăbdare, cu interes, cu emoție, cu îngrijorare...

Îngrijorarea era și mai este încă alimentată de proorociile, care de care mai înfricoșătoare, transmise de sute și sute de ani, pentru hotarul dintre milenii... Așa se face că de anul 2000 s-au legat, deopotrivă, speranțe și temeri...

S-ar putea spune că, pentru cei mai mulți dintre trăitorii acestor vremuri, temerile acumulate de-a lungul veacurilor par a avea, în mare măsură, justificare.

O ciudată nebulie s-a propagat, încetul cu încetul, în întreaga lume, stârnind ambiții și orgolii nemăsurate, generând bogăție și mărire unora, sărăcie și umilință altora...

Pentru România și pentru cei mai mulți dintre români, crucea anului

2000 este grea și profund istovitoare. Și, ca de atâtea alte ori când se afla în fața unor situații grave, a unor pericole menite să-i afecteze ființa, România a rămas, și de această dată, la ceasul de cumpănă al anului 2000, la fel de singură, cu puțin și imprezvizibili prieteni, cu nădejdea doar în bunătatea și ajutorul Celui de Sus.

Românii înșiși sunt, ca mai mereu, dezbrățați și nemulțumiți de soarta ce le este hărăzită...

Tot mai mulți dintre ei iau drumul străinătății, în căutarea mai binelui, a bunăstării și fericirii, lăsând în urmă, fără șovăire, și „piciorul de plai” și „gura de rai” din patria mamă...

Socotim că atunci când se sacrifică pe sine de dragul moșilor lui, având ca unic dor fericirea nației sale, Avram Iancu ar fi dorit ca ea,

fericirea românilor, să se împlinescă în vatra lor strămoșească...

Să dea Domnul ca toate confruntările lipsite de sens și profund păgubitoare, care au măcinat îndelung societatea românească, să rămână la granița dintre milenii, iar locul lor să fie luat în mileniul ce va să vină de buna înțelegere dintre frați, de chibzuință și de competență.

Este poate momentul ca românii, fie ei moși ori nu, să strângă rândurile aici, Acasă, cinstind astfel idealurile strălucitorilor lor înaintași și punând temelie întru dreaptă credință, unui viitor mai bun și mai demn pentru generațiile ce vor veni.

Conf. univ. dr. Emil LUCA,
Vicepreședinte al Societății
„Avram Iancu”

Eroii neamului - cinstiți printr-un monument la Ocoliș-Alba

Sâmbătă, 22 ianuarie, în comuna Ocoliș din județul Alba a fost dezvelit ansamblul monumental "Eroii neamului", închinat celor ce și-au dat viața luptând pentru eliberarea Ardealului de Nord de sub ocupația horthysto-fascistă.

Dezvelirea și sfințirea monumentului a fost un eveniment deosebit, vremea fiind extraordinar de frumoasă, ca o completare fericită la starea de sărbătoare ce a cuprins Valea Arieșului. La manifestările ocazionate de dezvelirea monumentului și-au adus contribuția Primăria comunei Ocoliș, Societatea Cultural-Patriotică "Avram Iancu" din România, Consiliul Național, cu sprijinul Inspectoratului de Poliție Cluj, Armata a IV-a "Transilvania", Primăria municipiului Cluj-Napoca, Casa de Cultură Studențească Cluj-Napoca. Manifestarea a început cu un ceremonial militar, urmat de slujba de sfințire a monumentului. Au fost depuse jerbe de flori și atât organizatorii, cât și invitații, au rostit discursuri emoționante, de cinstire a eroilor. A urmat simpozionul cu tema "Ocoliș - dimensiune istorică în Țara Moșilor", unde au susținut lucrări interesante: col. Vasile Tutula, care a vorbit despre acțiunile de luptă ale Diviziei 2 Munte și companiile fixe regionale pentru eliberarea Văii Arieșului, col. (r.) Vasile Cristea, secretar general al Societății Cultural-Patriotice "Avram Iancu", cu eseul "Istoria - un timp mereu prezent în conștiință", col. Gheorghe Simina, cu informații despre participarea Armatei a IV-a Transilvania la luptele de eliberare de sub ocupația străină. Interesante au fost rememorările unui participant la luptele din acea perioadă, Todea Enea Ludovic, în

vârstă de 86 de ani, cavaler al Ordinului "Mihai Viteazul".

Pentru locuitorii din Ocoliș, strănepozi ai eroilor, Casa de Cultură a Studenților din

Ansamblul monumental reprezintă o cruce stilizată, pe care au fost gravate portretele a doi eroi ai neamului: Avram Iancu și Horia, iar deasupra monumentului a

Cluj-Napoca a prezentat un mare spectacol folcloric, realizat de Victor Bercea și Nelu Pop, șeful IJP Cluj, ambii legați sufletește de aceste locuri. Au cântat și încântat inimile celor prezenți: Dumitru Fărcaș, Ioan Bocșa, Grigore Leșe, Marius Ciprian-Pop, Corul bărbătesc din Finteșu Mare și Ansamblul folcloric "Mărișorul", dirijor Dorel Rohian, coregraf Ioan Cocian.

fost montată acvila românească. Monumentul este opera sculptorului Ilarion Voinea. De acum toți cei care vor trece prin Ocoliș vor putea admira monumentul - măturie vie despre timp - închinat celor ce au luptat pentru țara noastră.

Corina GĂMAN

Text preluat din „Adevărul de Cluj”

MESAJ DE SUFLET

Stimați cetățeni ai comunei Ocoliș, dragi oaspeți ai acestui luminos praznic!

Fiind bolnav, regret din suflet că nu pot participa efectiv la manifestările de la Ocoliș, dar vă trimit următoarele rânduri pe care v-aș ruga să le împărtășiți celor prezenți la acest Praznic Luminat:

Făcându-mi o parte din studii la Școala Normală din Abrud am avut prilejul de multe ori în drumul meu spre acea școală ori spre casă să trec prin Ocoliș. Și, uneori, mergând cu tata la târgurile organizate acolo sau în împrejurimi, mi-au dat prilejuri atâtea de a cunoaște nu numai locurile ci și oamenii, cu întreaga istorie a acelei părți de Țară Românească, o istorie deosebit de zbuciumată și de eroică, o istorie la care, datorită vârstei, am fost nevoit să iau parte, o istorie care mi-a inspirat apoi multe din scrierile mele literare.

Poezia "La Ocoliș în făgădău" pe care o publicasem în 1941 în revista "Luceafărul" din Sibiu - deci după cedarea părții de nord-vest a Transilvaniei, Ungariei horthyste, poezie apreciată de presa românească a acelei vremi ca un manifest politic împotriva odiosului Diktat de la Viena - este doar una dintre acele creații.

Felicit din toată inima pe prietenul Victor Bercea, sufletul manifestărilor culturale-artistice care au avut loc azi, aci, organizate sub egida Consiliului Național al Societății "Avram Iancu", împreună cu Comandamentul Armatei a IV-a a Transilvaniei, Primăria municipiului Cluj-Napoca, Inspectoratul de Poliție și Casa Studențească de Cultură din Cluj-Napoca. Succes!...

Petre BUCȘA,
Cetățean de Onoare al
municipiului Cluj-Napoca

La Ocoliș, în făgădău

La Ocoliș în făgădău
de patru nopți vinarsu-i tău!...
Și beau ortacii, beau de stâng,
de patru nopți tot beau și plâng
că-i jele mare, fără leac,
de când îi "hatu" la Feleac.

Se cătrânește Catarig
și tremură ca prins de frig,
trăznește-n masă pumn vânjos,
sar glăjile posdări pe jos
și-i tună vorba: "Măi fărtați!...
Ce zic io-i zis: Să fim spurcați
de n-o să spargem în cosor
pe orce coadă de topor!"
Și jură toți pe Dumnezeu
un jurământ amar de greu...

Și tac apoi!... Și beau, și plâng...
dureri în suflete se frâng...

La Ocoliș în făgădău
de patru nopți vinarsu-i tău
că-i jele mare, fără leac,
de când îi granița-n Feleac!...

1941

Petre BUCȘA

Sărbătoare la Mărișel

Din inițiativa primarului Ioan Mariș s-a organizat în zilele de 8 și 9 iulie 2000 o întâlnire cu fiii satului în cadrul programului "Zilele Mărișelului".

Inițiativa a fost onorată de mulți fii ai Mărișelului care s-au întâlnit pentru a participa la parastasul de pomenire a eroinei lor.

Cu preoții: Andrei Șortan, Vasile Crișan, Ioan Badea, Marius Șortan și praporii în frunte s-a făcut un pelerinaj la mormântul Pelaghiei Roșu

unde s-a oficiat o slujbă religioasă.

În cuvinte elogioase prof. Nicolae Șteiu din Huedin și Teodor Șandor din Florești au prezentat "File din victoria Mărișelului", la loc de cinste aflându-se eroina satului de la a cărei naștere s-au scurs 200 de ani. Elevii din Mărișel au prezentat un program artistic.

Acordarea titlurilor de "Cetățean de onoare al comunei Mărișel" domnilor Grigore Zanc, V. R. Constantinescu,

Petru Litan, Grațian Șerban, Gheorghe Funar, Nicolae Șteiu, Teodor Șandor, Aurel Marc și a altor fii ai satului a constituit un nou moment sărbătoresc, asistența răspunzând cu aplauze pe cei distinși.

Duminică, 9 iulie, s-au evocat 200 de ani de la nașterea Pelaghiei, depunându-se coroane de flori la bustul ei în curtea școlii din Mărișel.

Deși timpul a fost nefavorabil, ploand continuu, s-a făcut deplasarea la Fântânele, unde

s-a oficiat slujba de pomenire și parastasul pentru Avram Iancu, Pelaghia Roșu și pentru toți eroii neamului la troița de aici.

S-au depus coroane de flori. Ostași ai armatei române au defilat și au prezentat onorul.

Sărbătoarea s-a încheiat printr-un frumos program artistic, realizat de artiști din Cluj-Napoca, Huedin, Mărișel, Gilău, Răcățiu, Râșca împreună cu ansamblul folcloric "Flori de Maramureș" din Vișeu de Sus, care printre rafalele ploii au bucurat sufletele unei asistențe numeroase.

prof. Teodor ȘANDOR

Societatea Avram Iancu în anul 2000

(Urmare din pagina 1)

de la Unirea Țărilor Române sub marele voievod Mihai Viteazul", ori cu prilejul unor zile semnificative din istoria poporului român: martirajul lui Horea, Sărbătorile Naționale de la Mărișel, După Piatră, Muntele Găina, Tebea, 25 octombrie - de Ziua Armatei, 1 Decembrie - Ziua Națională a României, ori alte evenimente unde Consiliul Național, filialele și subfilialele și-au onorat prezența depunând coroane și jerbe de flori la monumentele Eroilor Neamului, inclusiv ale Craișorului Munților, Avram Iancu, Pelaghiei Roșu, Ioan Buteanu, Simion Balint ș.a., de la Târgu Mureș, Turda, Cluj-Napoca, Roșia Montană, Oradea, Bistrița, Mărișel, Sighetul Marmăției, Vidra de Sus (azi Avram Iancu), Beliș, Huedin, Fântânele, Aiud și multe alte locuri cu rezonanță istorică.

La loc de cinste se înscriu și frumoasele activități de cinstire a obiceiurilor și tradițiilor străbune, a colinzilor, plugușorului, Irozii, capra (turca), "Steaua" ș.a., de Crăciun și Anul Nou prin festivalul "Colind Iancului", ajuns în acest an la ediția a VI-a.

Ne-au încântat și au încântat cetele de colindători din zona Munților Apuseni (Poșaga, Câmpeni, Abrud, Vidra de Sus, Huedin, Brad, Aiud) din Maramureș (Bixad-Oaș, Vișeu de Sus, Târgu Lăpuș), Gherla, Ciucea, Spermezeu (Bistrița Năsăud), Cățcău - Dej, Ciurmăna, Căpușu de Câmpie și alte locuri, cu puternice tradiții culturale.

Am fi nedrepti dacă nu am sublinia și o serie de lipsuri ce s-au manifestat, pe care trebuie să le înlăturăm cu toate că greutățile de ordin financiar, lipsa sponsorilor, dar și a inițiativei care aproape că au strangulat activitatea unor filiale ca cele din Mediaș, Satu Mare, Șteiu, Zlatna, Baia de Arieș, Arieșeni, Gilău ș.a.

Vor trebui întărite legăturile dintre filiale și subfiliale, de a se cupla

câte 2 - 3 la pregătirea unor activități. Legătura cu Consiliul Național trebuie să fie mai promptă, iar indiferența și superficialismul înlăturate. Programele de activități anuale trebuie să fie consistente și fiecare filială să fie mai luptătoare spre a și le îndeplini. Se impune să întărim spiritul de echipă, colaborare și solidaritate în aceste momente grele prin care trecem, datorate în special declinului economic, inflației, dar și diferitelor "agresiuni" la care a fost supusă cultura românească, a bulversării sistemului de valori în dauna kitchului și a tot felul de improvizații ce rezistă doar 1 - 2 ani. Trebuie să avem mai mare grijă de tineret, să fim mult mai prezenți în școli și licee, să promovăm cât mai mulți tineri în organele de conducere ale filialelor.

De asemenea, va trebuie să edităm mai multe ziare, reviste, pliante, lucrări de istorie și monografii ale localităților, documentare și sinteze despre Avram Iancu și marii săi tribuni.

În toate activitățile membrii societății noastre s-au pronunțat și manifestat pentru o bună comunicare și armonie cu cetățenii din alte etnii din țară, respectându-le propria lor identitate și valorile culturale.

La trecerea dintr-un mileniu în celălalt să avem deplină încredere că ne-am făcut datoria în cei 10 ani parcurși după 1990, că am fost o generație ce ne-am asumat riscuri, dar să ne asumăm și răspunderea personală de a fi mult mai utili și întreprinzători în slujba idealurilor generoase ale culturii și națiunii noastre. Să luăm tot timpul exemplul înaintașilor noștri, care au mers până la sacrificiu în slujba unor idealuri așa cum au făcut-o Horea, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, Ioan Buteanu, Simion Balint, Simion Groza, Constantin Roman Vivu, Andrei Șaguna, Simion Bărnuțiu, Alexandru Papiu Ilarian, Pelaghia Roșu, Clemente Aiudeanu ori Nicolae Dobra.

Pro Virtute et Scientia.

col Vasile TUTULA,
Vicepreședintele Societății "Avram Iancu"

400 de ani de la unirea Țărilor Române sub Mihai Vodă Viteazul

Mihai Viteazul și unitatea politică a Țărilor Române

Acum 400 de ani geniul militar și diplomatic al marelui erou Mihai Viteazul care, așa cum spunea A. D. Xenopol "strălucește ca un meteor pe cerul poporului român", fiindcă a realizat pentru prima oară unirea celor trei țări românești, făurind "un singur trup din România întreagă" cum bine a observat N. Iorga, devenind reprezentantul idealului de unire, simbolul unității noastre de stat.

Nicolae Bălcescu, revoluționarul de la 1848, a redactat strălucita și fundamentală sa operă: "Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul; remarcabilă prin claritate, armonie și avânt de epopee, arată că domnitorul unirii a fost factorul moral în conștiința neamului nostru.

În vara anului 1593, când banul Mihai activa intens la Constantinopol, alături de boierii devotați ce-l însoțeau, Imperiul Otoman începea în mod oficial un război lung cu Hasburgii, încercând să-și extindă stăpânirea în toată Ungaria superioară. Forța militară a Porții otomane intră în declin după grava înfrângere navală din 1571 la Lepanto, unde flota coaliției Spaniei, Veneției și Curiei papale barează extinderea Turciei în Mediterana Occidentală.

Adeziunea țărilor române la "Liga Creștină" constituită ca o coaliție antiotomană a dat un puternic impuls războiului, deschizând un nou front și trezind speranța de eliberare la popoarele creștine din Peninsula Balcanică.

Încă de la începutul anului 1594 Sigismund Bathory, principele Transilvaniei, aderă la Ligă. În aceeași vară se încheie alianța ofensivă între Mihai pe de o parte, Sigismund și Aron Vodă, domnul Moldovei, pe de alta.

Aron, la rândul său, încheie în august 1594 un tratat direct cu împăratul Rudolf al II-lea. Se putea trece la acțiunea unitară a celor trei țări române. Ea începe încă înainte de sfârșitul anului prinuciderea la 13 noiembrie a turcilor din Țara Românească, semn al deschiderii războiului. Fapte asemănătoare se petreceau și în

Moldova. Cei doi domni români atacau cetățile turcești de la Dunăre, ducând războiul și dincolo de fluviu în Dobrogea și în Bulgaria. Într-o serie de lupte - Putinei, Stănești, Șerpătești, Rusciuc și Silistra - sunt înfrânate trupele turcești și tătarii care aveau menirea să înscăuneze noi domni, credincioși sultanului.

un temperament îndrăzneț, înzestrat cu un excepțional simț al tacticii și strategiei militare, asemuindu-se vrednicilor înaintași: Mircea cel Bătrân, Iancu Corvin de Hunedoara, Ștefan cel Mare îi va depăși prin ceea ce el, pentru întâia oară va înfăptui: unirea celor trei țări române.

În iulie 1599, Mihai încearcă

și spunea: "principele nostru milostiv", iar muntenii și moldovenii i-au spus "crai".

Ulterior, Mihai se hotărăște să ocupe Moldova, trece munții cu oastea pe la Oituz la 2 mai 1600, o altă parte a ei trecând în Moldova prin Câmpulung. Timp de trei săptămâni de lupte, toată Moldova fu ocupată; Suceava capitulând la 16

Românească". Apogeul puterii sale politice se reflectă în titlul pe care și-l dă în hrisoavele emise în Alba Iulia și Iași: "domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei", titlu în scris în legenda sigiliului său, care cuprindea stemele celor trei țări unite sub o singură conducere politică.

Revenit în Transilvania, Mihai are de înfruntat răscoala nobilimii ardeleni, ce obțin ajutorul generalului Barta și îl înfrâng la Mirăslău, în 18 septembrie 1600.

La 9/19 august 1601, pe când se aflau în cortul său de pe Câmpia Turzii, "căzu trupul lui frumos ca un copaciu" cum spune cronicarul, iar capul eroului fu dus de către un credincios la mânăstirea Dealu, lângă Târgoviște.

Mihai reușise, în opt ani ai domniei sale, (1593 - 1601), să elibereze Țara Românească de sub dominația Porții, să-i asigure un rol de prim ordin în sud-estul Europei, să realizeze pentru întâia oară în evul mediu unificarea politică a teritoriului românesc.

Pierind, Mihai lasă în urmă-i o situație nouă în raporturile cu Poarta Otomană. Timp de un secol se vor simți efectele luptei unitare a țărilor române, al cărei principal conducător a fost Mihai Viteazul, iar amintirea faptelor lui se va regăsi în orice încercare de rezistență următoare.

Unirea nu se va pierde, ea va lucra în cugete, pentru a ieși la lumină, să capete valoare la 1 Decembrie 1918, prin deplina unire a Transilvaniei la sânul României întregite pentru vecie.

"Dacă o generație este slabă, ea se întărește când are atâtea generații glorioase înaintea, adevărate resurse din care să-și poată trage forța" spunea Nicolae Iorga în "Istoria lui Mihai Viteazul".

Iată de ce Societatea cultural patriotică "Avram Iancu" din România omagiază eroul național Mihai Viteazul la cei 400 de ani de la realizarea primei uniri a Țărilor Române.

prof. Alexandru RUS,
Vicepreședinte al
Societății "Avram Iancu"

Expediția de restabilire a autorității Porții a avut loc în vara anului 1595. În fruntea ei se afla mare vizir Sinan Pașa. Călugăreni - locul ales de Mihai pentru bătălie, străjuit de dealuri împădurite și brăzdat de ape și mlaștini a permis folosirea terenului pentru scăderea disproporției de forțe dintre cei doi combatanți. Îndârjirea românilor cu Mihai în frunte, a silit pe turci să se retragă cu grave pierderi - 13/23 august 1595. Miron Costin îl caracteriza pe Mihai "acel vestit între domni", pe bună dreptate.

Mihai Viteazul a dovedit că are

scoaterea Transilvaniei de sub stăpânirea cardinalului Bathory printr-o acțiune comună a Austriei și Țării Românești.

Oastea condusă de Mihai se unii cu cea adusă din Oltenia de frații Buzești și banul Udrea la Tâlmaci pe Olt. În 18/28 octombrie 1599 oastea Țării Românești s-a încăierat cu oastea principelui ardelen la Șelimbăr, iar bătălia a fost o strălucită victorie a lui Mihai. După izbândă Mihai intră în Alba Iulia, la 1 noiembrie, capitala țării și se intitulează "Domn din mila lui Dumnezeu al Țării Românești și al Ardealului". Nobilimea transilvană

mai. Noua acțiune militară condusă de Mihai a produs un mare răsunet în Europa.

La Roma, relatându-se fulgerătoare cucerirea a Moldovei, se arată că "dacă a fost vreodată un principe în lume demn de glorie pentru acțiuni eroice, acesta este sigur Mihai, principele Valahiei".

Prin acțiunea militară făcută în Moldova, Mihai ajunge stăpânul celor trei țări române, îndeplinindu-și supremul său țel de unificare politică, exprimat lapidar, în aceste cuvinte:

"Și hotaru Ardealului pohta ce-am pohtit, Moldova, Țara

Istorici și publiciști străini despre Marea Unire din 1918

Istoricul britanic R. W. Seton-Watson, în lucrarea sa intitulată "Istoria Românilor din epoca romană până la desăvârșirea unității", Cambridge (1934, limba engleză), spune următoarele despre actul din 1 Decembrie 1918: "Desfășurarea evenimentelor internaționale au grăbit inițiativele românilor. A fost editat și răspândit un manifest care cerea unirea și, ca și în 1848, a fost convocată, la Alba Iulia, o Adunare Națională. La 1 decembrie 1918 această memorabilă Adunare, la care au luat parte peste 1.228 delegați și mii de țărani... a aprobat prin aclamații fără de sfârșit o rezoluție prin care se cerea unirea tuturor românilor într-un singur stat..."

Istoricul american J. Michael Kitch, în studiul "Situația încurcată a României" (1974), după ce arată pregătirea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, spune următoarele: "Peste 1.200 de delegați au luat parte la lucrări, alături de o mulțime nespūsă de

români, veniți din toate ținuturile a ceea ce fusese odată Austro-Ungaria. Hotărârile au fost adoptate cu mare bucurie și cu desfășurate aclamații. Români din aceste ținuturi și-au exprimat clar dorința lor de unificare națională".

Scriitorul și diplomatul spaniol Ramon de Bastera, în cartea sa "La obra Trajano" (Opera lui Traian), Madrid, 1921, spune următoarele despre Adunarea de la Alba Iulia: "La aceeași oră se adunau la Alba Iulia, oraș din Transilvania, o sută de mii de delegați români de dincolo de munte, care hotărâu unirea lor cu țara de drept a neamului lor și totodată trimiterea unei delegații la București... Poporul român... se prindea de mâini și dincolo de acea solemnitate, mi se părea că-l văd dansând dansul său, numit horă, unindu-se într-o roată imensă în jurul Carpaților".

Ziarul oficial al Vaticanului, cu titlul "Osservatore Romano", la data de 6 decembrie 1918 prezintă astfel aspecte din

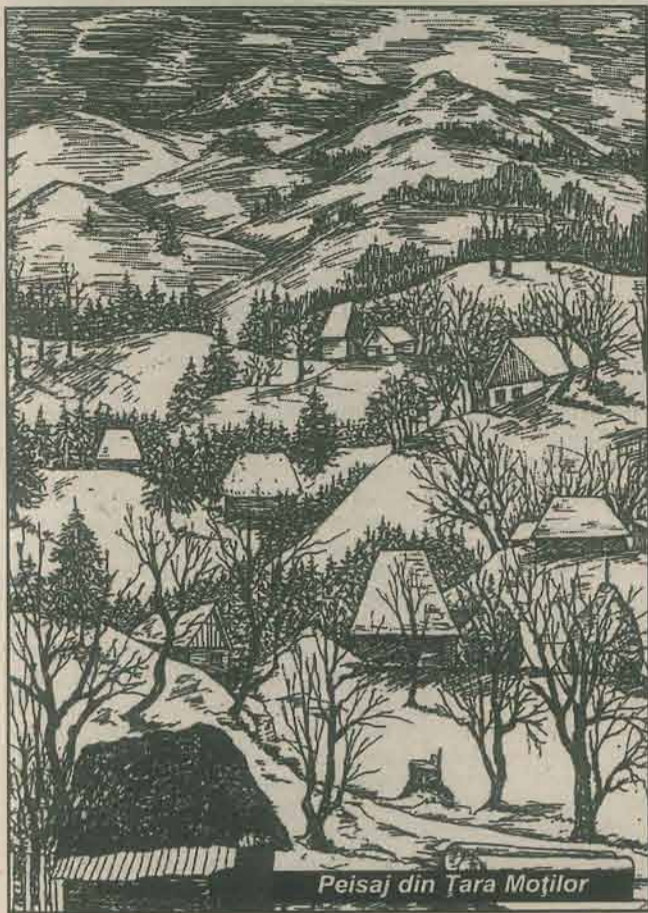
Adunarea Națională a românilor din 1 Decembrie 1918: "După ultimele informații primite, iată amănuntele hotărârilor luate de Adunarea Națională a românilor din Transilvania și din părțile ungurești, la Alba Iulia, la 1 decembrie. S-a constituit Marele Consiliu Național Român compus din 200 de membri, dintre care 20 de socialiști și 10 delegați ai armatei naționale din Transilvania". Se mai prezintă apoi organizarea Comitetului Executiv (un fel de guvern al Transilvaniei), iar "membrii acestui Comitet de guvernare au prestat jurământ pe Constituția Regatului României... La această Adunare Națională au luat parte reprezentanții Bucovinei, Basarabiei și ai Regatului României. Drapelele Alianților au fluturat pe toate edificiile publice. Datele nu erau doar de natură informativă. Reprezentanții Vaticanului, urmărind evenimentele de la descompunerea unor imperii, au trebuit să adopte unele poziții în noua situație politică.

Legăturile pe care le avea în Comitetul Național Român, creat la Paris, la 6 septembrie 1918 (având în frunte pe Vasile Lucaciu și dr. Ion Cantacuzino), cu cercurile Vaticanului au fost întărite și dezvoltate și prin faptul că principele Vladimir Ghica a fost acreditat de către acest Consiliu, pe lângă Vatican, pregătindu-se astfel o atmosferă favorabilă în ce privește drepturile supreme ale națiunii române, de formare a unui stat unitar național român, de eliberare a românilor de sub jugul imperiului austro-ungar și a imperiului bolșevic.

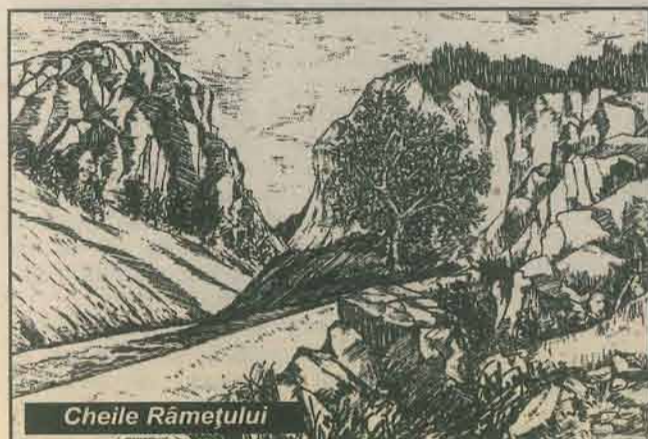
La data de 6 octombrie 1918, cardinalul Casparri, secretarul de stat al Vaticanului, răspunde printr-o scrisoare de ratificare a misiunii principelui Ghica pe lângă Vatican, arătând că "Sfântul Scaun a recunoscut nu de mult atât drepturile, cât și consolidarea și perfecționarea unității națiunii române, cu care El este fericit să stabilească primele sale relații diplomatice".

Luca MANCIU

Peisaj din Țara Moților

Cheile Rămetului

Peisaj la Scărișoara

La marginea lacului

Desene de Lazăr MORCAN

Dorința

Din lumea de betoane și de schele
Aș evada cu mij de cai putere
Ca să mă pierd cu dorurile mele.
Să sorb din cupa frunzei bob de rouă
Să-mi curgă-n vene clorofilă nouă.
Să m-oglinesc în apa din izvoare
Să mă îmbăt de ierburi și de soare
Și să adorm, uitată, pe-o cărare.
În faptul serii să-mi revin, uimită,
Cu brațul - ram și mâna înflorită
Și scuturând ușor din ea petale
Să vindec lacrima ce încă doare

Și când mă-ntorc la geana ei curată
Să înfloresc în toamnă încă-odată.

Să cânt șoptit cu mormuru-nserării,
Să mușc din fructu-oprit în miezul verii,
Să picur sevă-n armonii pe panză,
Să mă îmbăt sorbind nectar din frunză,
Să urc înalt cu muntele spre soare
Și, când cobor pe curcubeu la vale
Și se întrec în răutăți colegii.
Să-mi rădă-n hohot verbele-n arpegii...

Ileana Anghel Meșter (Montreal - Canada)

- La expoziția din Alba Iulia a lui Lazăr Morcan -

Am onoarea și plăcerea să prezint și eu această expoziție, cu ultimele lucrări ale pictorului Lazăr Morcan, cunoscut și renumit prin transpunerea pe pânză a peisajelor tulburătoare din Munții Apuseni. Am spus că am onoarea, pentru că expoziția are loc în Sala Unirii din Alba Iulia, ale cărei umbre închipuie momentul extraordinar al unirii Transilvaniei cu patria mamă și, cum știți și dumneavoastră, această expoziție are loc tocmai acum când se împlinesc 82 de ani de la începutul acestei uniri, despre care Orisifor Ghibu spunea că "revoluția din Basarabia anilor 1917 - 1918 a fost o veritabilă minune, prin unicitatea ei, incomparabilă cu alte revoluții cunoscute în istorie".

Cât despre plăcere, aceasta se datorează întâlnirii cu un pictor a cărui operă îți merge la suflet, pentru că despre artistul nostru s-a scris mult de către critica de specialitate, dar și de către mulți poeți scriitori, apropiați de opera sa, dintre care îi amintesc, fără nici o ordine, pe profesorul de istoria artei și criticul de artă, Gheorghe Arion, Negoită Lăptoiu, critic de artă, profesor universitar, istoric, Ion Silviu Nistor, cel care a făcut prefața la frumosul album "Lazăr Morcan" al lui Valentin Tașcu, în care spune că "urmaș autentici a lui Horea și Iancu, Lazăr Morcan dă expresie prin fermitatea liniilor, simboluri și cromatică unor colțuri de natură sugestive, de un realism puternic, în care lumina nimbează priveliștile și arborii, recreind atmosfera autentică a acestui frumos pământ românesc. El se apropie astfel prin optimismul care se degajă din fiecare tablou, cât și prin amprenta istorică a unor evocări, de ceea ce a reținut un plan poetic și dramaturgic atenția lui Lucian Blaga și Octavian Goga, proza lui Ioan Agârbiceanu".

Ion Arcaș, scriitor și ziarist, Ilie Călian, ziarist, Muradin Jenő, critic de artă, Domițian Cesereanu, scriitor, profesor de istorie, Petru Bucșa, poet, Horea Bădescu, poet, Teodor Mihadaș, scriitor și poet, acad. Ștefan Pascu, renumit istoric, Petru Poantă, critic literar, Vasile Sălăjan, scriitor, Nicolae Mocanu, poet, Ion Pavel Azap, poet și ziarist, Ioan Viorel Bădilă, profesor de filosofie, Valentin Tașcu, critic literar și de artă, poet și pe care cred că pot să-l numesc "exegetul lui Lazăr Morcan", Al. Florin Țene, poet și ziarist, Marin Oprea, ziarist, Constantin Zănescu, scriitor, brâncusolog, Constantin Mustață, renumit reporter, radiofonist și scriitor, Cornel Udrea, scriitor, Virgil Lazăr, ziarist, Negoită Irimie, acel renumit Nego, poet și critic de artă, asupra bunătații căruia s-au întâlnit toate părerile, Kriszan Zoltan, critic literar, Bazil Gruia, distins avocat și poet... și mulți alții pe care, sigur, i-am uitat, dar îi rog să mă ierte.

Pictorul Lazăr Morcan s-a născut la 21 martie 1942, deci chiar în ziua echinocliului de primăvară, împlinind acum câteva zile 58 de ani, ocazie cu care îi și urăm "Mulți ani înainte, însoțit de alte opere, înălțând Apusenii" - în comuna Scărișoara, județul Alba, lăcașul extraordinarului ghețar, care ne întoarce la vremurile imemorabile ale glaciațiunilor și oferindu-ne ocazia să ne gândim că trebuie să fie o legătură între acest monument natural al trecutului - locul natal al pictorului - și calitățile acestuia de a pune în lumină nu numai frumusețile de suprafață ale Munților Apuseni, dar și pe cele ale peșterilor, răscolirile pământului, văile și râpile râurilor și pârâurilor, prezentându-l pe pictor cu atât mai mult ca pe un rapsod plastic al frumuseților naturale românești din Munții Apuseni.

În ce privește activitatea artistică a pictorului Lazăr Morcan, ea este prodigioasă. În primul rând actuala expoziție de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia este cea de-a 58-a expoziție a sa, reprezentând performanța pentru fiecare an, din cei 58 câți îi are, câte una, transformând, astfel, această din urmă expoziție într-una de corolar, de sinteză de caracteristică și expresivitate.

Prima expoziție personală a fost făcută la Cluj, în 1978, și au urmat 36 expoziții personale mari și alte 21 expoziții, în diferite galerii și săli de expoziție clujene. A avut expoziții în toate orașele județului, în cele mai multe dintre orașele ardelen, dar și la București, Slatina, Focșani, Ploiești, Râmnicu Vâlcea și multe altele.

Pictând la vârsta de 6 ani o iconiță, Maica Sfântă cu Fiul în brațe, care se află și acum în casa unei vecine, Lazăr Morcan nu și-a trădat de atunci chemarea către pictură.

Începând cu anul 1967 a avut mai multe expoziții colective și de grup, la Cluj-Napoca, Dej, Baia Mare, Turda, Alba Iulia, Câmpeni, Baia de Arieș și altele.

În perioada anilor 1980 - 1991 a făcut mai multe excursii de documentare, peste hotare, Rusia, Bulgaria, Ungaria, Italia, Germania, Iugoslavia și Turcia.

Are tablouri în colecțiile particulare din Ungaria, Rusia, Germania, Franța, Elveția, Italia, Grecia, Canada, SUA, Suedia, Iordania...

Toate acestea le-am spus nu numai pentru a măsura și cântări valoarea operei prin cantitate, ci pentru că mă gândesc că pictorul nostru, datorit cu totul artei, se străduiește, construindu-și opera sa, să facă să fie cunoscută de cât mai mulți, să ajungă în păstrarea a cât mai multora, înfrumusețându-le oamenilor nu numai casele, ci și sufletele.

Pentru că, în ce mă privește, văd în transpunerea pe pânză a peisajelor tulburătoare din Munții Apuseni, în care elementele din natură, prinse în diferite momente ale zilei, și nu uit

înserările, amurgurile, apusurile de soare, în culori făcându-ți să-ți tresalte inima, constituie o unitate organică, la vederea căroră nu se poate să nu fii mișcat, răscolind sentimente și aduceri aminte, de a căror frumusețe nu te-ai mai despărți.

Pentru mine Lazăr Morcan, pe care-l cunosc de mult și căruia i-am văzut multe expoziții, este, în primul rând, pictorul "apusului de soare din Munții Apuseni", amintirea unor asemenea tablouri din diferite expoziții mă urmărește în permanență - a cărui redare, izvorată dintr-o irizare a pulberilor de aur, rezultate din culoarea de galben, în nuanțe infinite, străbătute de inefabile lumini, mă face să-mi pară rău că a mai trecut o zi, lăsându-mă parcă într-o așteptare dezamăgită sau să-mi aduc aminte de o despărțire - mă lasă mai singur decât se poate închipui.

Sunt sigur că Lazăr Morcan, pictând părți sau tablouri din natură, pictează de fapt sentimente, pe care trebuie să le legi de oameni, de suferințe, de bucurie, de istorie, lumina izvorând din însăși suprafața tablourilor, dându-le o seninătate încurajatoare.

Citind, ca să mă informez despre Lazăr Morcan, mi-a plăcut ce a scris într-un articol Vasile Radu, critic de artă: "Artist decorativ prin preocupările sale, care depășesc sfera îngustă a unei meserii, înțeleasă ca simplă manualitate, Lazăr Morcan adaugă personalității sale dimensiunea unei pasiuni înălțătoare, care îl detașează, făcându-l, în același timp, indispensabil pentru oamenii generației sale".

Această expoziție pe care o deschidem acum, la Alba Iulia, cea de-a 58-a, precum am mai spus, cuprinde 65 de tablouri, unele mai frumoase decât altele, reprezentând momente din Munții Apuseni, evidențiind fără tăgadă stilul propriu al pictorului, în care elementele naturii constitutive, redând un colț sau altul din munții pictorului, lăsați de Dumnezeu și transpuși pe pânză de pictor, îți lasă o liniște, cel puțin romantică, ce te răscolește, stăruindu-ți în suflet.

Dar iată câteva din titlurile tablourilor prezente în expoziție, marcând diferite caracteristici: *Pe Valea Ordâncușii*, *La Mihăiești*, *Pe malul Cernei*, *Aproape de Bistra*, *Stâncile de la Zugăi*, *Pe Valea Arieșului*, *Deasupra Muntelui*, *La izvoarele Niculiții*, *Iarna la Albac*, *Peisaj la Someșul Rece*, *Peisaj în Retezat*, *Pe dealurile Fericețului*... dar și cele cu caracteristici de anotimpuri, de teren, de mediu *Simfonia culorilor*, *Amurg*, *Iarna în pădure*, *Înserare*, *Peisaj pe deal*, *Freacățul codrului*, imortalizând mestecenii strălucitori, *Zidurile cetății*... și din când în când câte un peisaj de munte, lăsând să se vadă o dulceață a pantelor mai rar întâlnite în alte părți, dar și niște modeste așezări, parcă explicând și mai bine atracția omului din Apuseni, a moților, pentru asemenea așezări, pe care și le fac cu drag, întocmai cum le pictează și Lazăr Morcan.

În legătură cu expoziția actuală, subliniez ca o caracteristică, faptul că pictorul adaugă în ea, la specificul Munților Apuseni, încă un specific, acela al munților Californiei, pe care pictorul l-a văzut, i-a urcat și i-a pictat, fiind, înainte cu doi-trei ani în vizită la fiica sa. În adevăr, în expoziție se află 8 - 10 tablouri de dimensiuni mari, care te atrag prin vârfurile stâncoase, ca ruinele unor cetăți, în culori cărmizii patinate, dar și adâncurile acelor falmoase și incredibile Canioane, așa cum le spune pictorul și despre care noi știm numai din cărți, când căutam trecerea râului Colorado... Vă invit să vă uitați la tablourile: *Aproape de Folsom*, *Cetatea de lângă golf*, *Palmierii de lângă Canion*, *Canion-California* și vă mai rog să căutați tablourile cu munții românești: *Inscripții peste Țara de piatră*, *La Momârlani*, *Stâncile de la Sălcuia*, *Potecile Iancului*, *Pe dealurile Horii*, și făcând comparație să vă dați seama despre deosebirile dintre acești munți, străjuind lumi din zone așa de îndepărtate, dar și despre măiestria cu care au fost zugrăviți, și îți dai seama foarte ușor că dacă pictorul a putut să picteze monumentalitatea aspră a Munților Californiei, tot așa de bine ne lasă să vedem încântătoarele înălțimi, simțind prezența omului în munții noștri. Aceste prezențe în expoziție, puse față în față, sunt încă un atestat de măiestrie al pictorului nostru; în plus prezența unor imagini din Roma sau a unor tablouri cu ruine de prin alte părți, dar la fel de emoționante, îl arată pe Lazăr Morcan ca pe un pictor complet, ale cărui picturi fac parte din patrimoniul artistic al lumii, la care se adaugă specificul Munților Apuseni.

Mai adaugă că în expoziție există și nu număr de 28 de tablouri, miniaturi, în care este cuprinsă peisagistica românească în întregime, lăsând să se degaje acea atmosferă de senin și lumină din tablourile sale, care, trimițându-ne la Grigorescu, împinge arta înainte.

Cu aceasta am terminat ceea ce am crezut să spun la această prezentare a celei de-a 58-a expoziții a pictorului Lazăr Morcan, pentru care, ca și pentru opera căruia am întreaga admirație, felicitându-l și dorindu-i alte tablouri minunate. Am avut câteva momente de înălțare și mângâiere sufletească petrecute în această expoziție de ținut minte și, arătându-i artistului toată simpatia mea umană, iar dvs. mulțumirile noastre cele mai calde, mă bucur să fi putut trăi asemenea momente frumoase întru preamărirea picturii românești.

prof. dr. doc. Crișan MIRCIOIU
Aprilie 2000

Ce poate fi românul în viitor?

- O întrebare de după Revoluția de la 1848 - 1849 -

Trecuseră trei ani de la Revoluția română din 1848 - 1849, când, în 1852, "Gazeta Transilvaniei" de la Brașov a făcut loc, în chiar articolul de fond publicat în serial, unor întrebări grave, ca la răsruce de veacuri, intitulată *Ce a fost românul? Ce este acum? Ce poate și trebuie să fie în viitor?* Era, așadar, pusă în joc și analizată însăși condiția trecută, prezentă și - obligatoriu de statuat - cea viitoare.

Se trece în revistă mai întâi situația românului din trecut și este descrisă fericirea lui din grandioasa lume romană. "Membru al familiei cei mari a omenității, și el a avut drept la dezvoltarea sa formală și materială care condiționează fericirea omenească. Favorat de soartă ca să-și tragă originea de la un popor glorios, al cărui nume îl poartă, a moștenit de la dânsul, dimpreună cu domnia asupra pământului unde este așezat, și cultura cu care covârșia atunci pe popoarele vecine. Fălos cu tradițiile marilor săi străbuni, secur de domnia ce i-o da puterea, se bucura de o fericire pacinică, care nu-l lăsa să cugete la un viitor nefericit".

Au venit apoi vremurile vitrege, "invaziunea cea înfricoșată a barbarilor", care "a dărâmat colosul cel mare al imperiului străbunilor săi", românul rămânând izolat de marea sa familie în acest spațiu al fericirii lui de odinioară, dar el "avea destulă viață și curaj ca să lupte în contra furiei timpului".

Astfel că, "Oardele de popoare care treceau și se întunau răspândind groaza focului și a sabiei în toate părțile îl găsiră *columnă nemișcată în contra tuturor deselor izbiri care îl loveau*" (Sintagma este de-a dreptul antologică prin frumusețe și măreția cu care este asemănat destinul românesc, amintind indirect și de Columna lui Traian).

Dar, "Un popor care venind mai târziu în părțile acestea (...) a răpit de la român domnia ce a avut până atunci",

deoarece era "slăbit de lovirile asupra lui" din veacurile barbarilor. "Lupta și curajul cu care și-a apărat vetrele și instituțiile părintești a insuflat respect învingătorului". Treptat însă românul a fost robit. "Legile politice și civile, care poartă barbaria acelor timpuri, scutea pe alte popoare conlocuitoare, ear pe dânsul îl apăra până la gradul de a nu mai putea suferi. Depărtat de la folosul tuturor drepturilor în viața publică, era strămtorat și chiar în sfera vieții private". Era "lipsit și oprit de la întrebuințarea oricăror mijloace pentru cultura și dezvoltarea sa" (Astăzi, în anul de grație 2000, reprezentanții ai minorității maghiare solicită să li "se restituie" imobile ale unor instituții ridicate în acele veacuri în care românul era "depărtat de la folosul tuturor drepturilor în viața publică"). Românului i se "vătămă chiar libertatea conștiinței și se înfieră cu numirea de popor tolerant". Constituțiile medievale transilvane nu erau "legi omenești, ci fiară și lanțuri în care este strânsă toată existența sa".

Este descrisă apoi în culori apoteotice - ceea ce este lesne de înțeles pentru acel moment - venirea Casei Austriece în Ardeal. Dar românul, după Revoluție, trebuie să cugete "ziua și noaptea" că el singur este "faurul" fericirii sale. "În timpii trecuți, românul *degradat la soarta de lucru* (obiect sau "bun public", cum spuneau constituțiile medievale) și nu de om", el "nu se mișca de sine, neavând spontaneitate, ci numai se supunea împingerilor siluitoare ce i se da din afară", (excepție fiind marile răscoale care au zguduit aceste legiuri) fiind deci "lipsit de mișcare liberă, care este cel dintâi principiu al vieții".

A venit însă timpul - se arată în continuare - ca românul să se gândească la viitor, la propășirea lui în concernul celorlalte popoare. Pentru aceasta trebuie să ia în considerare faptul că sunt doi factori ai puterii morale a unui popor: *inteligenta și averea*. Acestea trebuie să se dezvolte

"cât mai curând, căci timpul trece și minutele lui sunt numărate". (Pașoptiștii nu mai aveau răbdare în a-și vedea națiunea fericită - după cum se exprima însuși Avram Iancu). "Acest factor mare al puterii morale a popoarelor va deștepta în român simțul unei vieți mai nobile și mai înalte, îl va conduce prin stadiile culturii omenești, îi va procura vază și respect înaintea celorlalte popoare și-l va așeza într-un rang de onoare și fericire cu dânsule" (Dezideratul este atât de actual și astăzi, în anul de grație 2000, după alte convulsii care s-au abătut asupra românului).

Inteligenta va trebui dezvoltată "prin cuvânt și faptă, prin scrieri și exemple". Această însușire și putere a minții va dezvolta agricultura, apoi "industria și comerțul, canalele cele mai mari pe care curg și se prefiră averea lumii". Românul să îmbrățișeze astfel industria și comerțul prin care "va grămădi în lădele sale capitaluri mari și numeroase". Accesul la o înfloritoare cultură materială îi va dezvolta românului accesul spre cultura estetică, a artelor frumoase, care "înălță dignitatea (demnitatea) omului".

Astfel, "Conduc ca totdeauna și la toate de inteligență, românul va îmbrățișa întreaga sferă a științelor dumnezeiești și omenești, se va adăpa din fântâna lor cea făcătoare de bine în toate ocupațiile și lucrările spre îmbunătățirea stării sale materiale și morale (...) Atât e de mare misiunea inteligenței și atât de monstruoasă influența ei asupra fericirii lui!" - încheie autorul acestui articol de pedagogie națională (care era, probabil, Bănuțiu).

Din păcate distorsiunile altor vremi s-au abătut asupra românului, și azi, la altă "răsruce de veacuri", speranța îi este - din nou, într-un timp al ridicării, al regăsirii, prin prosperitate și puterea inteligenței - într-o mare civilizație europeană.

Vasile LECHINȚAN

VASILE COPILU-CHEATRĂ (1912-1997), POETUL MOȘILOR

Cine vrea să aște starea unui neam cu adevărat, felul lui de viață, unde se află în istorie, cine odihnește în ființa lui, ce spirit îl poartă, asupra cui s-a oprit de-a lungul vremurilor, cine este chipul slăvit ce-i ocrotește viațuirea, trebuie să întrebe poezii mari rostite și cinstite într-un neam. Numai de la ei se poate afla câte ceva.

Despre poezii, acești apostoli ai neamului românesc, ne aducem aminte la apariția unei cărți, ca-n marea trecere să rămână în veșnicie prin scrieri, prin sfânta ardere pentru credința în Dumnezeu și fericirea omului, sau la plecarea lor pe drumul veșniciei.

Vasile Copilu, care prin istoria literară și-a adăugat supranumele de "Cheatră", s-a născut în Vulcan, județul Hunedoara, la 1912, ca fiu al unui miner venit din Munții Apuseni, din lumea lui Horea și a lui Iancu, din lumea aspră a moșilor din care vor rămâne izvoare nesecate pentru lirica poetului.

Primele clase primare le urmează la lara, continuă apoi la Turda, la Cluj, pentru ca în anul 1942 să devină absolvent al Academiei Pedagogice din București. Activează ca subinspector școlar și inspector la Cluj, trece apoi pe la Universitatea clujeană, iar din 1954 se stabilește în Brașov, unde desfășoară o rodnică activitate culturală și didactică.

A desfășurat o bogată activitate literară. A scris proză, poezii, articole. Înființează reviste, organizând șezători literare de mare răsunet, culegând și publicând folclor, conducând edituri și cenacluri literare de prestigiu.

După ce a debutat cu o povestire în paginile literare ale ziarului clujean "Patria" și cu poezii în revista "Dorul vremii", trece la publicațiile "Fruncea" din Timișoara și "Herald" din Cluj, pe la "Tulnicul moșilor", tot din Cluj. Această apariție editorială apare sub purtarea de grijă a avocatului Amos Frâncu, apărătorul memorandiștilor.

Tot la Cluj pune bazele revistelor "Lanuri", "Crai nou" și "Simpozion". A mai publicat în "Tribuna", "Orizont", "Steaua", "Astra" și "România literară".

A înființat la Alba-Iulia revista "Detunata". Momentul de vârf al poetului fiind cel al răpirii unei părți a Ardealului, când glasul său poetic se aude peste tot (vezi poezia: "Noi n-avem țară de vânzare"). Această atitudine va avea repercursiuni asupra libertății sale după 1944.

A publicat mai multe volume de poezii, dintre care amintim: "Cartea moșului" (1938), "Carte de rugăciune" (1941), "Bună dimineața țară" (1945), "Cântecul Moșului" (1981), "lara" (1989), "Psalmii Solomonarului de la Groapa Popii" (1995).

În anul 1998 îi apare, la un an după moartea sa, la Editura "Dealul Melcilor" din Brașov, romanul biografic "Craii Munților", roman prin care sunt aduși în actualitate moșii lui Iancu, așa cum i-a păstrat autorul în sufletul său.

A mai publicat "Cântec cu călușul în gură", "Orgă de bazalt", "Rădăcini", "Transilvania", "Voievod peste cuvinte".

Au rămas în manuscris, urmând să vadă lumina tiparului, "Scrieri și documente", "Lagărul moșii de la Capul Midia",

"Scrisori pe baricade", "Avram Iancu - poem".

Poetul se bucură de aprecierile lui George Călinescu, Mircea Eliade, I. P. S. Antonie - Mitropolit al Ardealului - , Ion Breazu, Alexandru Dima.

Idolul său literar a fost Aron Cotruș, poetul lui Horea. Pasiunea pentru cercetarea operii lui Cotruș a fost preocuparea din ultimii ani ai vieții. A făcut călătorii în Spania și în Statele Unite ale Americii pe urmele lui Aron Cotruș.

Întâlnirea cu poetul îndrăgii i-au adus o mare bucurie. Era considerat "poetul moșilor". Era originar din lara - la poarta Apusenilor:

"N-am scris de dragul de a scrie
Și nici, cum se zice, pentru artă.
Am vrut ca Țara Moșilor să fie
Un punct mai luminat pe hartă."

Moșii, băieșii, Munții Apuseni, Țara și poporul, istoria neamului sunt izvoare veșnic vii ale poeziei lui Vasile Copilu-Cheatră. Urcă pe Muntele Găina, la Târgul de Fete unde va recita versurile poeziei "Pe voi vă cânt":

"Pe voi vă cânt, pe voi, pe moși.
Strămoșii mei din tată-n fiu
Să știu că crapă rânza-n toți
Cei care vă jupuiesc de vii."

Poezia lui, izvorâtă dintr-un colț de țară, exprimă durerile, umilințele pe care le-au îndurat moșii în decursul istoriei.

Despre omenia moșilor scrie versuri ca acestea:

"În Țara Moșilor sunt ușile deschise
Nu-i masă și-așternut cu dichis
Dar pită câtă vrei și clisă minteasă
Și fiecare tufă, peste noapte e un sălaș.

De ai ajuns să vezi vreun măturol la uși
Să știi că gazdele la turmă-s duși
Dar poți să intri ca la tine-acasă
Moșii și-au lăsat, orice-ai fi, "inima pe masă".

Vasile Copilu Cheatră a avut în ultimii ani ai vieții sale o bogată activitate cultural-patriotică. Președinte de onoare al Societății Avram Iancu, filiala Brașov. A fost părtaș al ridicării unui monument al lui Avram Iancu la lara, satul copilăriei sale.

Alături de "monumentul Iancului" a fost ridicat încă un monument pentru eroul martir - al Marii Uniri -, stegarul Ion Arion din Agrașul Ierii.

Cu cerneala inimii am așternut aceste gânduri într-o amintire a poetului moș Vasile Copilu-Cheatră, drag sufletului nostru.

De acum înainte va vorbi opera sa!
... Multe monumente de piatră le macină vântul, ploile, anii dar niciodată anii, ploile, vântul nu vor macina monumentele înscrise pe pagini de tipar.

Pr. Icon. Stavr. Eugen GOIA,
Sohodol, Țara Moșilor

Membrii Consiliului Național
la Statuia Craișorului

Colind Iancului

La Poiana Vadului, 2000

Flori pentru Craișor

La Nicula, conducându-l pe ultimul
drum pe poetul Ioan Alexandru...

Tebea 2000

O ÎNCERCARE LAȘĂ DE A-L CAPTURA PE AVRAM IANCU ÎN VARA ANULUI 1848

Statura lui Avram Iancu a dominat de la bun început revoluția românilor din Transilvania.

Scriam undeva că este uimitor cât de repede a intuit "puterea" pe potențialul conducător revoluționar în persoana lui Avram Iancu. Dar nu numai că l-a intuit, însă a încercat în câteva rânduri chiar să-l captureze pentru a-l lichida.

Contele Tholdolaghi Fereac, prim-judele regesc al scaunului Mureș, îl sesizează încă înainte de 27 martie 1848 pe guvernatorul Transilvaniei, Teleki József, că unii canceliști de origine română au părăsit intempestiv Târgu Mureș. Sesizarea promptă ne face să credem că grupul de canceliști "valahi" era deja supravegheat și urmărit chiar în condiții de pace, așa încât nu ne miră nici promptitudinea cu care, la rândul său, guvernatorul îi solicită judeului regesc lista nominală și locul nașterii celor "dispăruți" din oraș. Erau clare intențiile stăpânirii, mai ales că evenimentele din 15 martie de la Pesta ajunseseră încet, încet să fie cunoscute și în Transilvania.

Un document imediat următor, din 29 martie 1848, emis de asesorul tablei regeste, Szentiványi Dániel, îl informează mai precis pe guvernator că plecarea canceliștilor n-a fost decât un zvon, și că de fapt, tinerii s-au retras doar undeva pentru a se sfătui, imediat după aflarea despre declanșarea mișcărilor. Sunt relatate apoi cunoscutele declarații ale lui Al. Papiu Ilarian care ar fi dorit să iscălească petiția tinerimii maghiare în calitate de "român" ceea ce era inacceptabil pentru fiii de aristocrați care nu-i recunoșteau ca naționalitate politică pe români și care aveau de pierdut de pe urma desființării iobăgici; românii dimpotrivă, doreau ștergerea iobăgiei fără despăgubire și recunoașterea lor ca a patra națiune a Transilvaniei. Așa stând lucrurile, datorită intoleranței tinerilor revoluționari maghiari, drumurile lor se despart de cele ale tinerilor revoluționari români, iar dintre aceștia, la 29 martie 1848 următorii părăsesc Târgu Mureș:

1. Avram Precup din Crăiești (comitatul Cluj).
2. Vasile Butian din Chioar (plecat acasă la șomcuta Mare).
3. Ioan Marșina Mărgineanu din Dătășeni (comitatul Turda).
4. Vasile Dragoș din Chioar.
Se pregăteau să plece spre casă.
5. Ioan Pinciu din Rășinari
6. Petru Roșca din Săliște.
7. Avram Iancu din Vidra (comitatul Alba de Jos)
8. Petru Popovici din Abrud.

Administrația nu întârzie cu corespondența; autoritățile locale sunt la 30 martie deja anunțate asupra celor 8 canceliști care trebuiau să fie "urmăriți cu atenție", iar dacă s-ar fi constatat că ar "agita poporul de rând românesc" și deci ar amenința liniștea și securitatea publică, să procedeze în consecință, adică să-i aresteze imediat.

Atenționările guvernatorului ajunseseră peste tot, deoarece doar după câteva zile, rapoartele despre cei urmăriți încep să curgă. În 6 aprilie, din Bistra, unul care ne interesează; cel al judeului nobiliar Bisztray József care comitele suprem al comitatului Alba de Jos, în care este semnalată prezența lui Avram Iancu la adunarea de la Câmpeni din 6 aprilie 1848. Iancu nu a vorbit și nici nu a săvârșit nimic alarmant, însă, consideră informatorul, "Nu ar fi rău nici dacă Avram Iancu ar fi rechemat din plasă la Târgu Mureș de către protonotarul său. Eu nu îndrăznesc să mă ating de persoana nici unuia dintre acești fruntași fără a pricinui o răscoală și a mă pune în pericol".

Comitele suprem, Bánffy Miklós își însușește rapid ideile subordonatului său Bisztray József, și le "îmbunătățește" chiar. Astfel, îi recomandă guvernatorului, în 11 aprilie, de la Aiud, ca în ciuda faptului că Avram Iancu s-a comportat liniștit în adunarea populară de la Câmpeni, acesta să fie "rechemat" la Târgu Mureș, întrucât e și în prezent cancelist, și să-l țină ocupat cu ceva treburi oficiale acolo de către judecătorul protonotarul său. Deci, cu toate că Avram Iancu nu fusese violent, autoritățile se temeau de el, și vor pune în mișcare și aparatul care sperau că va fi de partea lor, adică biserica.

Guvernatorul, ordonă cu aroganță din Cluj, la 13 aprilie, celor doi episcopi români, Andrei șaguna și Ioan Lemeni, ca unor "tăblăbii" să controleze ca preoții să-și vadă de cele sfinte și să nu se amestece în chestiunile cetățenești; ei au doar obligația să-i potolească pe cei cu "opinii exaltate". În ceea ce-i privește pe Avram Iancu, guvernatorul îi "liniștește" pe cei doi episcopi cu precizarea că le-a dat personal "indicații" judecătorilor de la tabla regescă să "dispună rechemarea lui la locul său de oficiu de la Târgu Mureș, sub pretextul unei obligații oficiale".

și așa se strânge ceroul în jurul lui Avram Iancu. Guvernatorul Teleki József nu se lăuda. Exact în 13 aprilie pornea ordinul său către cei trei judecători de la tabla regescă din Târgu Mureș prin care întinde și mai mult firele "capcanei", și îi somează ca, în pofida faptului că Avram Iancu s-a comportat pașnic și la adunarea de la Abrud, totuși, "ar fi foarte de dorit ca dânsul să fie îndepărtat în mod discret de pe acele meleaguri". Somația o face în secret ("confidențial") și anume: "dacă numitul Avram Iancu nu s-ar afla la cancelaria tablei regeste... să nu ezitați a-l rechema în Târgu Mureș la locul său de oficiu sub pretextul vreunei îndeletniciri oficiale". Inutil. Evenimentele vor

evolua mult prea repede și cu totul altfel de cum spera stăpânirea, așa încât pe Avram Iancu în nici un fel n-au putut să-l izoleze dintre ai săi, dintre iobagi, dintre români.

Avram Iancu nu putea fi manipulat după voie, nici măcar în secret, pentru că, aceia ce-l urmăreau, au pierdut din vedere un fapt esențial, acela că el și-a susținut examenul de "censură" (absolvire) și depuse deja jurământul de avocat, încetând astfel de a mai fi cancelist al tablei regale. El împlinise chiar și practica avocațială la cancelaria lui Henter János.

Este apoi destul de ciudat cum în 18 aprilie 1848, deci într-un timp extrem de scurt, profesorul Axente Sever de la București, scriindu-i lui S. Bărnăuțiu îl nominalizează pe Avram Iancu între tinerii care ar putea conduce o răscoală (în raza Ampoiului) dacă aceasta ar fi necesară. Ori știrile circulau extrem de rapid, ori cercurile revoluționare de la București (din care făcea parte și Axente Sever) aveau pregătite planuri anterioare cu persoane deja fixate.

Inclinăm să credem că Teleki József a fost destul de dezamăgit când, până la urmă, a primit și răspunsul de la Henter János la care Avram Iancu își făcuse practica avocațială. Respectivul îl anunța pe înaltul guvernator că o dată cu obținerea atestului de examene, Avram Iancu a ieșit complet și definitiv de sub autoritatea sa și astfel, Avram Iancu le-a scăpat autorităților printr-o degete. Urmărit de aproape o lună, nici cum nu putea fi prins, suprimate sau cel puțin neutralizat. El se manifestă liber și în cadrul primei Adunări naționale de la Blaj din 30 aprilie 1848. Ba reușește chiar să primească (împreună cu Ioan Buteanu și cu Al. Papiu Ilarian) o adeverință de bună purtare semnată de prim-judele nobiliar Foszty Menyhárt și vicecomitele Miksa János (Blaj, 30 aprilie 1848), deoarece și el a vorbit de pe pridvorul bisericii pe un ton moderat, liniștind astfel poporul adunat. "Purtarea" lui Avram Iancu la Blaj în Duminica Tomei a fost realmente potolită. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós atestă și el că Avram Iancu i-a îndemnat pe cei prezenți, ca până când dieta va lua hotărâri cu privire la soarta lor (a iobagilor), ei să-și îndeplinească robotele cu punctualitate. Grija comitelui suprem era însă ca pe viitor să nu mai aibă loc o astfel de adunare a unor atari mari mulțimi de oameni neinstruiți ("proști"). Era conștient că o astfel de adunare populară, sau una și mai mare "ar putea avea consecințe periculoase" pentru aristocrația feudală maghiară din Transilvania. Era deci cât se poate de limpede că el gândea de la înălțimea privilegiilor etnice și feudale.

Cei doi comisari maghiari la adunarea de la Blaj și-au dat seama de "realitate" - spun ei, adică: "Am văzut că poporul e atârnat foarte mult de acești oratori și că este gata să înfrunte orice pericol cu cea mai mare temeritate" pentru ei. Ori, cum numărul participanților la adunare era copleșitor, armata existentă nu ar fi putut împrăști adunarea așa încât comisarii n-au avut încotro și au trebuit să-i elibereze certificatul solicitat.

După adunarea din Duminica Tomei, Avram Iancu se retrage acasă la Vidra. Aici îl găsim în 5 mai 1848, când spanul cameral Lázár Gyrgy îi trimite superiorului raportul său secret. Acest raport este un act deosebit de valoros deoarece cuprinde o informație extrem de interesantă. Aici se rezumă un manifest care circula în Munții Apuseni și al cărui text nu a rămas până la noi (sau nu a fost descoperit încă, deși se spunea că circula în munți în mii de exemplare). Cuprinsul proclamației era considerat incitator: "Oameni ai Romei, se apropie ceasul să scuturăm jugul multiseclar, căci destul a stăpânit silnicia asupra noastră: iobăgia s-a desființat și cu aceasta a scăzut deodată și puterea celor mari; prindeți orice armă pentru a smulge chiar și cu sângele vostru libertatea și pentru recăștigarea drepturilor ce v-au fost răpite: fiți tari în toate faptele voastre; să nu vă temeți, deoarece suntem trei milioane și 500 de mii de români; de acum nu mai permitem să ni se sugă sângele; ne simțim în stare să ne reluăm pământul nostru transilvănean de care am fost despuiați prin fraudă". Este într-adevăr una dintre cele mai radicale proclamații românești cunoscute dintr-o perioadă atât de timpurie. Admitem totuși, că radicalismul i-ar fi putut fi accentuat de cel ce i-a rezumat conținutul.

Documentul fusese trimis de către Teodor Tioc ("eroul" principal al acestei cercetări) din Câmpeni, preotului Ioan Gomboș din Vidra de Sus. Aici Teodor Tioc apare ca iobag, în alte documente însă, apare cu funcția de primar al Câmpeniului.

Deși abia peste o lună după evenimentele de la Mihălț, Avram Iancu trece direct la mobilizarea românilor pentru rezistență este de remarcat că încă de pe acum, din 5 mai el își precizează poziția în cadrul revoluției românești care tocmai își cristaliza programul.

De la explozia sa emoțională de pe coridoarele dietei de la Cluj din 1847 când a pomenit de "lancea lui Horea" Avram Iancu n-a mai avut o intervenție atât de hotărâtă. Comentariul, sau mai corect spus, completarea lui Avram Iancu la această proclamație a fost reproducută astfel de către spanul Lázár în raportul său secret din Zlatna, 9 mai 1848 către directorul montanistic Nemegey János: "Românul nu cerește libertatea de la unguri; națiunea română este destul de puternică pentru a-și câștiga libertatea luptând" [sb.n.

-G.N.]. Textul este indiscutabil în spiritul lui Avram Iancu și evenimentele de la Mihălț de la începutul lunii iunie îl vor determina pe acesta să treacă la acțiune. Adică la realizarea programului revoluției române pe calea armelor.

Este de remarcat că în 14 mai Erdélyi Híradó din Cluj îl indica pe Avram Iancu între acei conducători ai românilor care trebuie neapărat cumpărați cu bani sau cu dregătorii; (menționați mai erau: T. Cipariu, A. Pumnul, S. Bărnăuțiu, F. Micaș, I. Nemeș, I. Buteanu și Al. Pop (Papiu Ilarian). Cu ocazia declanșării evenimentelor de la 1848 s-a văzut că recurgerea la corupție era una dintre metodele preferate ale domniștilor pentru a ține poporul român încătușat, cu toate că rezultatele au fost minime; doar câțiva renegați și câțiva filomaghiari au putut fi cumpărați.

La Adunarea Națională din 3/15 Mai 1848 de la Blaj, Avram Iancu apare între cei aleși în Comitetul Permanent de la Sibiu. Iar după adunare, într-o descriere a acesteia, făcută de Jakab Elek (în 17 mai) Avram Iancu apare în cel mai radical grup al liderilor români, împărțit de tânărul istoric maghiar în 5 părți: 1) maghiarofili hotărâți, 2) români decizi dar moderati, 3) români exagerați, 4) românii supărați pe maghiari și adversari ai acestora, 5) românii ipocriți care acționau pe ascuns împotriva regimului feudal maghiar].

Aici în adunarea de la Blaj, revoluționarii români opun punctul 16, punctului 12 din programul revoluției ungare de la Pesta, punct în care se hotăra, fără consultarea românilor, uniunea Transilvaniei la Ungaria. Românii, se afirmă la Blaj în punctul 16, solicită să nu se ia în dezbatere uniunea fără consultarea majorității românești, sau dacă uniunea se va hotări, "de noi fără noi", atunci națiunea română va protesta cu solemnitate.

Practic, uniunea a constituit mărul discordiei între cele două revoluții, română și ungară. Judele primar din Abrud a văzut foarte bine acest lucru atunci când la 4 iunie, din Abrud, raporta guvernatorului Transilvaniei: "După cum am putut observa, în urma răspândirii știrilor cu privire la acceptarea uniunii cu Ungaria de către ordinele și stările țării, agitarea românilor a luat o amploare periculoasă pentru liniștea publică [sb.n. - G.N.]. Judele primar din Abrud, Laborfalvi Nagy Károly îl încredăază și el (la 4 iunie 1848) pe Avram Iancu între "agitatori". Consilierul montanistic Nemegey János scrie tot în 4 iunie din Zlatna către groful Béldi György că spiritele iobagilor din Câmpeni sunt atașate în mare măsură de un bărbat tânăr de (22 de ani), "imprudent și fără experiență, dar foarte curajos", pe nume Avram Iancu, și pe care localnicii îl urmează necondiționat, și deci frica "ingrozitoare" a funcționarilor regali de acolo, a judelei scânal procesual Bisztray și chiar a câtorva iobagi înstăriți era perfect întemeiată.

De aceea, și Nemegey, ca și predecesorii săi, vine cu aceeași idee de la chiar primele știri despre revoluție: adică aceea că este absolut necesară "îndepărtarea preotului Balint din Roșia Montană și a tânărului bărbat Avram Iancu din tinuturile acestea" în caz contrar ar putea lua naștere cu ușurință o răscoală, dacă nu chiar generală, atunci totuși parțială...

Cunoscut deci ca "agitator" ("instigator"), Avram Iancu se afla mereu în capul listelor negre ungurești cu liderii români care trebuiau izolați, îndepărtați și cum vom vedea, de fapt anihilați, suprimați. Aceste liste rămân valabile tot timpul revoluției, eventual se mai lungesc, și aici este locul să menționăm, pentru a da un exemplu concret în acest sens (mai puțin cunoscut), acela cum în timpul operațiunilor militare, la Vințul de Sus, au fost angajați și plătiți 6 ucigași pentru a-l lichida pe Avram Iancu în momentul intrării sale în localitate. Ei au și atentat la viața acestuia trăgând din clopotnița bisericii câteva focuri de armă asupra lui, fără însă a-l nimeri. Atentatorii au fost executați.

Cu începutul lunii iunie 1848 când se află despre cele petrecute la Mihălț, Avram Iancu devine "leu" - se deșteaptă în el ancestralul instinct de apărare al unei întregi națiuni. Nu poate accepta sub nici un pretext masacrul de la Mihălț și declară: "Eu plec, îmi adun oamenii mai bine armați și voi să-mi răzbum pentru sângele vărsat".

Simion Bărnăuțiu și George Barițiu au făcut tot posibilul să-l mai tempereze, să mai aștepte, să mai cumpete. Sfaturile "bătrânilor" găsește ascultare și Avram Iancu renunță să pornească imediat la luptă. Ca și Bărnăuțiu și Barițiu vede și el că românii încă nu sunt pregătiți din punct de vedere militar și că atunci, în iunie, izbucnirea unei revoluții armate deschise ar fi putut însemna o catastrofă pentru români, o horiaidă inutilă, așa încât vor mai fi patru luni de pace, timp în care, tensiunea interetică va spori de zi.

Avram Iancu se va retrage totuși în munți, unde nu va sta degeaba. Va organiza la Gura Râurilor prima mare manevră pe principii militare a românilor, dar totuși într-un mod foarte ingenios, ca și cum forțele românilor s-ar fi mobilizat împotriva unor tâlhari care ar fi pătruns în munți și ar amenința avutul și viața lor. Adeveratul scop al mișcării nu le-a scăpat însă oficialităților, care vor și ordona comisiei de anchetă condusă de Kozma Pál să urmărească și acest aspect al tulburărilor din munți. Mai mult ca sigur că tot acum se naște și ideea diabolică de a-l captura pe Avram Iancu.

Comisia Kozma îl plasează pe Avram Iancu pe locul 6 între cei 50 de acuzați. Au fost audiați mai mulți martori pe baza declarațiilor cărora lui Avram Iancu din Vidra i se imputau următoarele:

1) Că a promis popoului român "munji de aur" făcându-l să creadă că are drept exclusiv asupra pădurilor, pășunilor și a tuturor veniturilor regale.

Toate acestea el le va dobândi pentru popor,

numai să i se alăture.

2) Tânărul Avram Iancu ar mai fi spus că "dacă maghiarii nu consimt revindicările românilor cu frumosul, el le va dobândi prin forță".

3) Printre cei 16 tineri care au mobilizat poporul pentru adunarea de la Blaj s-a numărat și Avram Iancu.

4. Un alt cap de acuză care i se aducea lui Avram Iancu era cuvântarea sa de la târgul anual din Câmpeni (din 9 iunie 1848), când "sub motivul că maghiarii și secuii înjunghie și omoară pe români (cum s-a întâmplat la Mihălț) iar pe fecioare le violează", a făcut apel "ca o căpetenie independentă" la poporul de la sate să-și procure în termen de 3 zile orice fel de arme și să se adune peste o săptămână la Câmpeni, deci pe 17 iunie 1848.

Comisia, prin măsurile luate, reușește să anuleze adunarea armată a românilor din 17 iunie, însă ea va avea totuși loc, ca o manevră militară chiar de o amploare mai mare, în 19 iunie 1848 la Gura Râurilor. În aceste condiții, eforturile comisiei Kozma de a-l prinde pe Avram Iancu sporesc. Ele se reflectă și în scisoarea lui Nicolae Fodor din Cărpiniș din 13/25 iunie 1848), în care, adresându-i-se unui prieten scrie: "După ce venii în oraș și auzii atâtea clevete împotriva domnului Iancu-căci pentru ce au înarmat pe români -vor să-l prinză, dar și să-l piarză". Acestea le scria pentru a ajunge la urechile lui Avram Iancu, având în vedere că puțin mai jos preciza: "- și eu pentru știință scriu, că să îndreptați". Bănuim că într-adevăr prietenul lui Nicolae Fodor a "îndreptat" aceste informații către cel vizat.

Avram Iancu primește cam în același timp cu atenționarea lui Nicolae Fodor, scrisoarea mieroasă a "fibrăului" (jude suprem) Benedek József care era "momeala" ce trebuia să-l "piardă" și care îl convoca pe 26 iunie 1848 în fața comisiei la Câmpeni. Benedek mai preciza că negăsindu-l la Câmpeni, i-a trimis scrisoarea la Vidra de Sus, "rugându-l" să se prezinte la el, în locuința sa temporară, în Abrud Sat.

Desigur că avertizat fiind, Avram Iancu nu s-a mândus până la urmă în fața comisiei pentru fi arestat. Așa stând lucrurile, judele suprem, disperat, scria în informarea sa: "Avram Iancu nu s-a prezentat nici în fața mea, nici în a onoratului comisariat [comisia Kozma]. La raportul său conștiincios, judele suprem anexează și rândurile scrise de Avram Iancu în care certifică preluarea scrisorii oficiale.

În scrisoarea lui Avram Iancu către Simion Bărnăuțiu (datată de autorul care o publică "după 21 iunie", deci ar putea fi și din 25-26 iunie, imediat după ce a fost avertizat să nu meargă la comisie) se enumeră motivele neprezentării: 1) În 18 iunie Avram Iancu se întâlnește cu președintele comisiei, consilierul Kozma și alți funcționari de la care află că aceștia au venit în munți să caute "butogată" adică instigatori. Fiind în mijlocul multimei de iobagi adunați pentru a li se anunța desființarea iobăgiei, Avram Iancu n-a putut fi arestat atunci. 2) El și românii din Câmpeni au devenit bănuitori față de comisie deoarece la două mișcări de autoapărare ale românilor, aceasta le-a dat "alt înțeles". 3) De mers la comisie Avram Iancu a mers totuși o bucată de drum înșelat de aparenta politețe a scrisorii judeului suprem care începea cu "Dragă" și se termina cu "binevoitori a vă prezenta". Probabil că tocmai în drum spre comisie Avram Iancu primește informația privitoare la iminenta sa arestare în caz de prezentare. Este clar că dacă Avram Iancu ar fi dat curs acelei scrisori mieroase și și-ar fi urmat primul impuls, ar fi fost prins și cine știe ce alt destin ar fi avut. 4) El confirmă și faptul că a mai aflat despre membrii comisiei că pentru a-și ajunge scopul au "chiamat biracle și mai mulți oameni și le-o poruncit să mă prindă, și am auzit că i-o și jurat" [sb.n. - G.N.]. Reiese deci faptul că au fost implicate mai multe persoane în acțiunea de capturare a lui Avram Iancu; dovadă certă noi avem doar despre una singură: Teodor Tioc.

Înainte de a ne ocupa de acesta, să menționăm o completare a explicațiilor pe care le dă Avram Iancu la neprezentarea lui în fața comisiei. 5) Înțelegând deci intenția comisiei de a-l prinde, Avram Iancu îi mai comunică lui Simion Bărnăuțiu că a scris comisiei că nu se duce, pentru că aceasta are în spatele ei soldați și vrea să-și apere viața, mai ales că ungrii erau porniți împotriva lui. Și revine la explicația aceasta precizând-o: "de mergeam la ei, cu turbarea lor lezne mă va putea lovi în cap". Mai mărturisesc că el nu se simte vinovat cu nimic deoarece a urmărit doar "a face pace în țară" și a-și apăra națiunea lui. E gata chiar să meargă la ungrii din Ungaria pentru a mijloci altă comisie dacă adevărul adevărat nu va ieși la lumină.

Această comisie, cum i-a citit scrisoarea, a început a trimite la panduri și la birăi prin munți și pe la casa lui părintescă și a altor vecini, pentru a-l prinde. Deci, conchide Avram Iancu, "tocma așa o făcut ca când așa fi fost hoț și ghilcoș". În consecință, din scisoarea lui Avram Iancu se poate lăsa înțelegeră care era spiritul de "libertate" al comisiei.

și acum să vedem cine era Teodor Tioc căruia i s-a dat misiunea de către comisie de a-l captura pe Avram Iancu.

În literatura de specialitate pe Teodor Tioc (se pare un iobag foarte înstărit și știutor de carte) îl întâlnim ca primar al Câmpeniului, și în finalul revoluției, ca tribun și unul dintre cei ce l-au executat pe deputatul Ioan Dragoș ca trădător.

Dar să le luăm cronologic. Încă la sfârșitul lunii mai 1848, Avram Iancu convoca o consfătuire cu fruntașii moților în casa lui Ioan Corcheș din Câmpeni, la care, alături de preotul Ioan Patia, învățătorul Petru Ioanete, funcționarul Ișluțiu, se găsea și Teodor Tioc primarul Câmpeniului.

(Continuare în pagina 7)

Apel către dregătorii de azi ai României:

SALVAȚI ȚARA MOTILOR!

Noi, cei originari din Țara Motilor, și care în prezent locuim la oraș, ne simțim în continuare strâns legați de localitățile în care ne-am născut și am crescut și nu ne este indiferentă viața pe care o duc locuitorii satelor din Munții Apuseni, moșii noștri.

În perioada comunistă au fost vitregii economici și sociali, îndeosebi printr-o pronunțată poluare a mediului, datorită unor activități economice necugetate, fapt care a condus în final la o accentuată scurtare a mediei lor de viață.

De la acea activitate particulară moderată și bine chibzuită în minerit, prin care mulți își asigurau existența (8-10 gr de aur pe săptămână, cu care își puteau asigura pâinea pentru familie pe acea perioadă), prin naționalizarea din 1948, fără nici o despăgubire, li s-au luat singurele mijloace de muncă, acele ștampuri țărănești de pe Valea Roșiei (Fojeș) și a Buciumului, lipsindu-i astfel pe oameni de cel mai elementar mijloc de trai. Toate acestea, în timp ce gospodăria omului de acasă era obligată la cote de alimente (carne, produse lactate etc.), peste puteri și ducând familia lor la foamete. I-a întrebat, oare, cineva dacă au din ce trăi?

În mineritul forțat din perioada comunistă (galerii rapide, lucrul la norme care de care mai sofisticate și promițătoare) - în întreprinderile de stat - 24 ore din 24 - acești harnici lucrători - în acele condiții, au fost supuși flagelului silicozei, care a suprimat viața a peste 90% din ei sub vârsta de 50 de ani.

Începând din 1970, în goana după aur, s-a pus în exploatare la zi, zăcămintul aurifer de la Roșia Montană, acel monument istoric și natural, cu urme de lucrări de pe vremea romanilor, a strămoșilor noștri, dovadă a existenței noastre milenare pe aceste meleaguri, mândrie a Apusenilor. În prezent acel bogat patrimoniu natural și istoric este șters de pe suprafața pământului. S-a pus, de asemenea, în exploatare, ca "să se dea de lucru la oameni", zăcămintul foarte sărac de cupru de la Roșia Poieni, în carieră, pentru care s-au dezvelit zeci de

hectare de teren agricol (fâneață, pășunat, pădure), elemente ale solului care asigurau viața oamenilor și a animalelor domestice din acest teritoriu și nu numai.

Pe lângă aceste amintite pagube materiale și spirituale, prin lucrările de exploatare la zi a zăcămintelor arătate, s-a produs în zonă o poluare intensă a mediului. Deși nu s-au comunicat rezultate ale unor determinări de specialitate, este sigur că din aceste exploatare, și mai ales din cea de la Roșia Poieni, se degajă și o poluare radioactivă, întrucât credem că, pe lângă mineralele cuprifere, aici se găsesc asociate și cele uranifere, cu diferite grade de emanații radioactive. Acest fapt este remarcabil mai ales prin efectele ce se manifestă asupra diferitelor produse agricole din zonă. Sunt compromise aici fructe și legume: vișine n-am mai văzut, cireșele se zburcă în pom, merele putrezesc și cad înainte de a se coace, cartofii nu cresc în pământ. E posibil să existe în zonă și ploți acide provocate de gazele de la uzina metalurgică din Zlatna, amplificată tot datorită mastodontului de la Roșia Poieni, de la care se transportă concentratele la uzina Zlatna.

Trenuțul "Mocănița", ce făcea legătura de la Abrud spre Turda, a fost scos din funcțiune ca nerentabil. Dar nu s-au analizat motivele acestei nerentabilități. În fapt, "Mocănița" nu făcea legătura între Abrud și Turda, ci numai între Abrud și Transbordare Turda, de la această stație călătorii fiind obligați să plece mai departe cu bagajele în mână vreo 0,5 kilometri pe jos, până la șosea, la "Bocoș", să stea la ocazie spre Turda sau Câmpia Turzii. Desigur, în aceste condiții, călătorii preferau autobuzele, care, oricum, fac legătura directă cu Cluj, Turda, Câmpia Turzii, cu toată îngheșuiala și prostul confort care trebuie suportat în aceste mijloace de transport. În trecut, înainte de comunism, trenuțul mergea până la gara mare Turda, de unde se putea continua, cu trenul mare, spre Câmpia Turzii și mai departe. S-au intercalat liniei ferate uzine ale diferitelor fabrici din Turda și,

astfel, s-a întrerupt legătura cu gara mare.

Dar, toate aceste aspecte nu le-a analizat nimeni, nu se ocupă nici un partid de îmbunătățirea vieții moșilor. Nu există nici un politician, nici un parlamentar care să se ocupe de soarta moșilor, să le îmbunătățească viața. Ce s-a făcut cu aurul care s-a scos din România, după Marea Unire, din Țara Motilor: de la Roșia Montană, Bucium, Baia de Arieș, Brad?...

Care este răsplata statului pentru sacrificiul acestor oameni spre a asigura consolidarea monedei naționale, "leul"? În schimb, pentru ca dezastrul în zonă să fie și în continuare promovat, se vede că acum se întreprinde, cu concursul unor firme străine, o amplificare a exploatareii în carieră, a zăcămintului aurifer de la Roșia Montană, pe suprafața mai extinsă decât cea de azi, conținându-se pe un conținut de 1 - 1,5 grame pe tonă, din care, desigur, extractibil nu va fi mai mare de 70 - 80% aur.

O atare exploatare va dura, probabil, câțiva zeci de ani (40 - 50), dar ne gândim cum va arăta terenul după terminarea acestei grandioase lucrări, un fel de "lac fără fund", o "vale a plângerii", o zonă complet devastată și sărăcită, foarte poluată radioactiv și silicogenă în tot timpul activității. Va pleca lumea în masă spre alte meleaguri.

De ce, oare, nu se orientează guvernul nostru spre alte domenii de activitate în regiune? Țara Motilor a fost și este un adevărat muzeu natural, cu un trecut istoric recunoscut în întreaga lume. E suficient să amintim doar câteva din locurile și punctele renumite de atracție cum sunt: Detunatele, cu impunătoarele coloane de bazalt; Muntele Găina, căutat în fiecare an la "Târgul de Fete" de vizitatori din țară și străinătate; Negriileasa, cu renumita Poiană a Narciselor; Vâlcănuș, martor al atâtor evenimente istorice din zonă; Ghețarul de la Scărișoara; Dealul cu melci; Bedeleul cu interesantele locuri carstice (Huda lui Păpără); Mănăstirea din Lupșa, datând din anul 1429;

Mănăstirea de la Poșaga, lângă interesantele izbucuri etc. etc. Apoi, urmele istoriei și civilizației vechi exprimate prin locuri memorabile și plăci comemorative. Poate fi citită prin însemne istorice lupta moșilor împotriva tendințelor de deznaționalizare, de lichidare a culturii și obiceiurilor străvechi pentru dreptate națională.

Dacă s-ar merge pe linia conservării și îmbunătățirii tezaurului turistic, cu elemente unicate în lume, a valorificării acestuia, Țara Motilor ar oferi străinilor, și nu numai, posibilități de cunoștințe noi, de satisfacții și de teme pentru scrierea unor opere de mare valoare, în multe domenii ale științei și culturii. Am putea, astfel, rivaliza cu țări precum Spania, Italia, Austria, Elveția etc., în care turismul aduce mari venituri acestor state. Desigur, într-un asemenea caz ar fi nevoie de măsuri și de lucrări care să asigure o viață civilizată în aceste părți, atât pentru localnici, cât mai ales pentru musafirii care vin în zonă. Asemenea aranjamente, o atare atracție a Țării Motilor pentru a deveni atractivă turiștilor străini, ar aduce țării incomparabil mai multe venituri decât se scot și se vor mai scoate din aurul atât de mult trudit ce va rezulta din exploatarea zăcămintului de la Roșia Montană, chiar supus la o exploatare de mare anvergură, așa cum necugetat se preconizează. Facă orice economist calcule și se va convinge.

Considerăm că măsurile și lucrările ce ar trebui rezolvate spre scopul propus de noi ar fi:

1). Construirea unei linii ferate normale Turda-Abrud, Abrud-Zlatna, Abrud-Brad, Câmpeni-Vascașu. S-ar asigura, astfel, ieșirea comodă a motilor cu produsele lor în lumea civilizată. S-ar asigura reînvierea zonei.

2). Asigurarea de drumuri de acces la sate până în cele mai izolate locuri, astfel ca produsele agricole, așa cum sunt, să poată fi vehiculate și să poată fi valorificate la distanțe și centre mari populate. În prezent de acest aspect nu se ocupă nimeni, nici primăriile, nici prefecturile, motivând că "nu suim

banii".

3). Organizarea, în viitor, de ferme agricole, de creștere a animalelor domestice, cu rase îmbunătățite, mai ales că în această regiune hrana (iarbă, fân), este tot timpul asigurată, chiar și în anii de mare secetă pe țară și care afectează mai mult restul teritoriului. (Cităm aici pe economistul dr. Emil Dandea, originar din Buciu-Sat, care în revista "Societatea de mâine" din 1926 a publicat multe propuneri interesante pentru îmbunătățirea vieții economice și sociale din Țara Motilor, însă în nici un caz la amplificarea exploatareii zăcămintului de la Roșia Montană. Oricum, domeniul agricol, de creștere și valorificare a animalelor, organizat în ferme moderne în Țara Motilor, ar putea fi oferit și investitorilor străini care, sigur, ar obține venituri frumoase din o atare activitate.

Oricum, cu planurile de amplificare a mineritului, o extindere a exploatareii zăcămintului în carieră la Roșia Montană, cu mutări de localități, cu afectare de proprietăți, situația motilor nu se va îmbunătăți ba, din contră. Și așa ar trebui să se ia măsuri pentru depoluarea zonei de influențele nefaste, nejudicate, dăunătoare sănătății și vieții. Altă dată "pe vremea burzheziei" Țara Motilor era o zonă cu climat admirabil, cu multă verdețură.

Ar fi necesar, în prealabil, să se constituie comisii de specialiști care să studieze și să cântărească toate aceste aspecte de viață, să-și spună cuvântul asupra căii de urmat în continuare. În mod sigur, o imitare a modului cum alte popoare, alte țări cu relief asemănător (Elveția, Austria etc.) au rezolvat și modernizat activitățile, acum demne de invidiat, ar fi binevenită într-un studiu de natură celui arătat.

Noi așteptăm să ascultați aceste sesizări și propuneri pentru ca și Țara Motilor să se ridice la adevărate valori de civilizație și de sănătate a populației de aici.

ing. Ioan FELEA

El susține părerea lui Avram Iancu și a lui Ioan Corcheș ca iobagii să lucreze până la dietă, iar dacă până atunci nu se va vota eliberarea din iobăgie, atunci să se recurgă la forță. Apoi, în iunie, Teodor Tioc îl găzduiește pe Avram Iancu după ce acesta-și ținu discursul la târgul din Câmpeni. Tot la el acasă, după acest eveniment, se mai aflau și Simion Balint, Ioan Nobili, Mihai Andreica, Nicolae Corcheș, Clemente Audeanu și Ioan Ciurleanu.

În fine, la venirea comisiei Kozma în munți, Teodor Tioc tocmai se întorcea seara dintr-o delegație a românilor de la Innsbruck. Nu i s-a lăsat nici măcar timp pentru a-și îmbrățișa familia din sânul căreia lipsește mai multe săptămâni, ci a fost arestat pe loc și ferecat în lanțuri.

Au mai fost arestați atunci (22 sau 23 iulie)33 la Abrud și S.Balint, Ilie Cojocaru, Nicolae Fodor, I.Patița (toți preoți români), precum și G.Balea, I.Corcheș, I.Dandea, Sasu, Morariu, Petru Ioanete și Iosif sulut. Articolul din *Gazeta* care relatează acest episod, mai preciza că după anchetă toți au fost eliberați, în afară de Simion Balint.

Arestările fuseseră făcute pe baza unor denunțuri, iar atmosfera făcută în munți de cei 300 de secui și 115 ostași era una plină de teroare. Garda națională maghiară a bătut cu patul puștilor pe români iar pe unii chiar i-a tăiat cu baionetele. Iată, atrăgea atenția *Gazeta*, ce înțeles se da acolo "cuvântului european fraternal!"

Teodor Tioc era al 11-lea martor în ancheta Kozma și comisia îi aducea următoarele acuzații: a) L-ar fi amenințat pe asesorul de la Tabla regească (martorul 102) b) Că umblă din sat în sat cu Simion Balint și Buteanu pentru a ține adunări (martorii 102,166,169,200,202,203) c) Că ar fi atras atenția altora să nu se amestece în treburile românilor (martorul 155) d) Că ar fi stăruit pe lângă oameni să meargă la adunarea de la Blaj (martorii 160,193) e) Că ar fi dat afara din adunarea de la Câmpeni pe un individ pe nume Csertési Gheorghită pe motiv că a fost împotriva uniunii pare o mătură falsă cu scopul de a-l ajuta pe Teodor Tioc deoarece el nu s-a manifestat niciodată ca filouionist. f) Că ar fi fost participant la consfătuirile ținute în casa lui Ioan Corcheș (martorii 25,72,75,102,119).

Teodor Tioc încearcă să inducă în eroare autoritățile din comisie și recunoaște doar acuzația (credem nereală) de sub punctul e, ceea ce venea în avantajul său, după cum am mai spus. Restul punctelor le respinge. Comisia avea însă experiență și era hotărâtă să nu se lase păcălit. Il achită de acuzațiile de sub punctele a,c și e pentru care depuseseră

mărturie doar câte o singură persoană, însă i se rețin punctele b,d,f pentru care erau doi sau mai mulți martori.

În urma acestei situații comisia îl consideră pe Teodor Tioc pasibil de a fi pus sub anchetă penală, precum și să suporte o parte din cheltuielile anchetei. Era o decizie aspră.

Pentru a fi eliberat o dată cu ceilalți arestați precum și dorința de a-și vedea familia cât mai repede credem că au fost motivele principale care l-au determinat să mai încerce încă o dată să inducă în eroare comisia și să accepte oferta acesteia de a-l captura pe Avram Iancu. Iată cum consemnează Procesul-verbal al Comisiei Kozma acest "târg" pe care comisia încerca să-l facă: "Teodor Tioc din Câmpeni s-a învoit pe propria chezișie, să-l prindă pe tânărul Avram Iancu, cu condiția să-l găsească. Comisia dorind să se folosească de această ocazie, l-a lăsat liber, promixându-i totodată că dacă îl găsește în decurs de trei săptămâni pe cel numit, se va strădui să-l scutească de orice pedeapsă. Deci dacă numitul Teodor Tioc își îndeplinește promisiunea, comisia îl recomandă măritului guvernului pentru a fi ertat public", cu toate că rolul său, (după cum recunoaștea chiar comisia), nu a fost atât de mare în "mişcările ce au avut loc în provocarea agitațiilor".

E greu de știut din partea cui a venit pentru prima dată "oferta". Din formularea: "Comisia dorind să se folosească de această ocazie..." deci de arestarea lui Teodor Tioc, sugerează o inițiativă a comisiei, fapt confirmat chiar de Avram Iancu în scrisoarea sa către S.Bărmuțiu, când îi spune acestuia că au fost jurati niște oameni de către comisie pentru a-l prinde. Am văzut că vestea a ajuns foarte repede la el, ceea ce nu exclude nici varianta că acela care l-a avertizat ar fi putut fi chiar Teodor Tioc (și deci n-ar fi fost scrisoarea lui Nicolae Fodor din Cărpiniș). Această speculație ar putea fi luată în considerare dacă ne gândim că datele pe care le avem despre Teodor Tioc îl caracterizează ca un tribun fidel lui Avram Iancu și chiar un dușman al trădării, el fiind unul dintre cei ce l-au executat pe Drăgș Ioan la 10 mai 1849. Deci "târgul" lui T.Tioc cu comisia nu poate fi interpretat ca o trădare, ci, dată fiind starea de război latent în Transilvania din vara anului 1848, îl putem considera ca un "vicleșug" justificat în astfel de vremuri. Dar indiferent cum se vor fi petrecut lucrurile în realitate, este cert că istoria evenimentelor de atunci nu consemnează nicăieri (din câte știm) că Teodor Tioc ar fi încercat să-l prindă pe Avram Iancu.

Este semnificativ că s-a intenționat, cam în același timp, și capturarea lui Alexandru Bătrâneanu care, de

altfel, va fi până la urmă prins și spânzurat pe 12 octombrie 1848 în urma unei acțiuni fulgerătoare de tip "comando", dar la baza căia, acum după ce am descoperit scrisoarea lui Grigore Elecheș, nu respingem posibilitatea să fi stat și o serie de informații ale unor trădători. Aceasta cu atât mai mult cu cât operațiunea de capturare a prefectului Al.Bătrâneanu și a tribunului Vasile Simonis prea a mers ușor și la sigur. Din scrisoarea amintită mai sus, a preotului greco-catolic Grigore Elecheș, reiese că Alexandru Bătrâneanu era supravegheat încă din luna august 1848. G.Elecheș era absolvent al Seminarului din Blaj la 1846 și preot în Văleni, de unde îi adresează comitetului suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál o scrisoare datată 28 august 1848.

Respectivul document atestă că G.Elecheș avea o înțelegere cu guvernul de a-i oferi informații care să poată face posibilă arestarea lui Al.Bătrâneanu. N-a putut să-și îndeplinească sarcina la timp, și, prin urmare, cere absolvirea de sarcină sau prelungirea timpului pentru a o putea executa. Din cele scrise, se mai înțelege și aceea că "gestul" său, străduințele sale, ar fi urmat să fie răsplătite cu postul de profesor de limba maghiară la Seminarul din Blaj. Pentru a nu-i fi pusă la îndoială "bunăvoința" de delator, scrie de la bun început că: "Am încercat totuși pentru ca Alexandru Bătrâneanu să fie capturat de autorități, dar n-am izbutit nici măcar să aflui unde și-a mutat domiciliul". Dar Elecheș se pare că are experiență și știe cum să procedeze. El mituiește cu bani pe Beldon, cel mai bun prieten al tatălui lui Al.Bătrâneanu, care, ori de câte ori se întâlnea cu bătrânul Bătrâneanu, îl întreba unde îi este fiul. Se vede însă că tatăl lui Al.Bătrâneanu era destul de prudent cu siguranța feciorului său, deoarece răspundea invariabil evaziv, că de când tinerii români s-au risipit din Sibiu, nu mai știe unde se află acesta.

Elecheș trimite un om al său și la Blaj să spioneze în același sens. Tot ce a reușit să afle (dar nici aceea cu certitudine) era că Simion Bărmuțiu, Al.Papiu Ilarian și Buteanu s-au refugiat în țara Românească, iar August Treboniu Laurean ar fi fost arestat. "Din toate acestea - concluzionează Elecheș - se vede că eu mă străduiesc să mă țin de cuvânt, dar în pofida tuturor străduirilor mele mă tem că nu voi reuși a pune la cale capturarea lui Bătrâneanu. De aceea mă adresez cu umilință față de măria ta, ca să binevoii a informa favorabil Guvernul suprem regesc, în numele meu, rugându-l ca să mă scutească cu grație de la îndeplinirea promisiunii mele - sau să-mi acorde mai mult timp pentru a o îndeplini, deoarece în curând mă voi deplasa la Blaj pentru a cere catedra

înființată acolo de limba maghiară. În acest scop implor ca să binevoii a-mi acorda ajutorul d-voastră. Iar eu voi demonstra față de națiunea maghiară datoritiile mele de recunoștință".

Iată deci, cum acțiunea de capturare a fruntașilor intelectuali români era una concertată și-i viză în special pe aceia care, potențial, ar fi putut deveni cei mai periculoși pentru stăpânire.

și cu toate că Avram Iancu deja din 10 iunie trecuse drept "răsculat" (chiar și în *Organul național* de la Blaj), cel mai căutat în epocă a fost Alexandru Papiu Ilarian. *Gazeta de Transilvania* relatează undeva cu deosebită savoare cum, într-un sat, a fost prins de secui un tânăr care semăna foarte bine cu Al.Papiu Ilarian și bătut măr până reuși să spună că totuși nu el era românul căutat.

Dintre cei mulți urmăriți și căutați, unii au avut norocul să scape, ca și Avram Iancu de pildă, destui însă s-au aflat în situația lui Al.Bătrâneanu, V.Simonis, V.Turcu, V.Pop care au fost prinși și executați fără milă.

Neputința autorităților ungurești de a-l captura și a-l lichida pe Avram Iancu a fost încă una din cauzele pentru care EL a devenit chiar de la începutul revoluției românești o *ficție* și un *simbol*, o chintesență a curajului românilor atât de obidiți până atunci.

și Avram Iancu așa a și rămas: o legendă în timpul vieții și un mit după moarte.

Surprinzător, mitul n-au reușit să-l năruie nici unii dintre cei cu care a luptat în război și care l-au hulit numindu-l "hoț", "bandit", "conducător de bande de tâlhari", dar nici Mihail Roller sluga istoriografiei sovietice, un falsificator de istorie.

Este de remarcat că nici "demitizatorii" de azi ai valorilor naționale, n-au reușit să-i șteargă numele din Pantheonul bărbăților de seamă ai românilor.

Fără îndoială, Avram Iancu a fost un om și nu un zeu, a avut și el luminile și umbrele sale, însă el a devenit un SIMBOL, iar scopul "campaniilor de demitizare" este tocmai acela de a demola simbolurile pentru ca astfel să se înlesnească subminarea identității naționale. SIMBOLUL - AVRAM IANCU - s-a cristalizat tocmai ca o piatră de temelie a acestei identități.

Fie că e preamărit cu sinceritate sau cu ipocrizie, fie că e denigrat pe față sau mai cu fereală, este uimitor că personalitatea lui Avram Iancu nu a suferit în timp nici o erodare, de parcă ar avea în el ceva sacru și indestructibil ca stâncile între care s-a născut, a crescut și s-a luptat pentru fericirea neamului său.

dr. Gelu NEAMȚU

Să învățăm, așadar, colinde...

În tradiția populară, sărbătorile Crăciunului, Anului Nou și a Bobotezei sunt însoțite de o mulțime de datini, ce diferă de la o zonă la alta, de la un popor la altul.

Mulțimea și varietatea acestor datini ce

încât o face să fie cea mai dorită și mai populară din calendarul creștin.

Tradiția noastră românească numește Crăciunul "Sărbătoarea creației", căci de nu s-ar fi născut Domnul, nu s-ar fi săvârșit

împărătești de peste an. Și nu este fără sens a spune că datinile ce se desfășoară de Crăciun cuprind în întinderea lor nu numai actul întrupării, ci toată viața mântuitorului Hristos, pentru că nașterea Domnului este izvorul tuturor sărbătorilor creștine.

Să învățăm, așadar, colinde, încă din postul Crăciunului, așa cum străbunii noștri au învățat. Să le învățăm la școală, acasă, la biserică.

Colindele sunt trepte ale inițierii în tainele iubirii lui Dumnezeu și a iubirii aproapelui.

Vestea nașterii Mântuitorului prezis, pentru a ridica pe om din păcatul strămoșesc, s-a răspândit cu ajutorul colindelor, de la un capăt la altul al lumii, fiind așteptată de întreaga suflare omenească.

Să așteptăm, așadar, Noaptea sfântă cu Bucurie, Speranță și Iubire. Colindele să răsune la toate ferestrele iar versul lor să se înalțe spre ceruri.

Candela arde toată noaptea înaintea icoanelor din camera bunicilor, iar nouă nu ne rămâne decât să-i răsplătim pe colindători cu colaci, cu mere, cu nuci pentru că ei ne-aduc vestea cea mare:

*Hristos se naște
Veniți la-nchinare,
Cu vesel suflet
Și veselă cântare.*

dr. med. vet. Radu LĂCĂTUȘ
Vicepreședinte al
Societății "Avram Iancu"

înconjoară, atât în Răsărit cât și în Apus sărbătoarea Crăciunului, cu toată gama de colinde și ovații, proiectează o aureolă așa de strălucitoare peste această sărbătoare,

botezul, răstignirea, învierea, înălțarea și cincizecimea. Ea este cea mai maiestuoasă dintre toate, este baza tuturor sărbătorilor, prima în ansamblul celor 12 praznice

Printre gene...

Cu câțva timp în urmă am avut bucuria să descopăr în casa unor prieteni o bibliotecă de carte românească completă, așa cum nu mi-a fost dat să cunosc alta în lumea aceasta nouă, care ne întâmpină cu alte valori și la ritmul căreia încercăm cu toții să ne potrivim pasul.

Parcurgeam cu febrilitate rafturile, răsfodind a aducere aminte când un volum, când altul, și dintre toate m-am oprit la "Arhanghelii" lui Ion Agârbiceanu.

Am plecat acasă cu cartea sub braț, grăbită să mă pierd - pentru a căta oară? - printre personaje, în decorul capitalei mele, să mă încânt de graiul auzurilor buciurari cu arhaismele lor pentru care nu am nevoie de explicațiile din subsolul paginii, mie fiindu-mi familiare, originea lor răzbătând din latina vulgară adusă de coloniștii romani și transmisă prin viu grai, din generație în generație, de la părinții și bunicii, și bunicii bunicilor mei dintotdeauna.

Reciteam "Arhanghelii" cu bucuria primei lecturi făcută la vârsta adolescenței, acolo, la locul de naștere al romanului. Cu condeiul în mână mă hrăneam cu nesaț de cuvinte și expresii pe care nu le folosisem demult, tare demult, notându-le a neuitare pe o fișă de lucru sentimentală.

... Aducerile aminte au topit depărtarea și au învins timpul și iată-mă, atunci, acolo, la Bucium Șasa, sub coloanele de bazalt ale Detunatei, unde autorul "Arhanghelilor" a preoțit în vremea tinereților sale și de unde și-a tras seva inspirației pentru tot restul vieții - și a trăit peste 80 de ani - scriind până în ultimul moment.

... Clujul anilor '60. Centru universitar cu viață tânără, tumultuoasă, trăită în ritmul sesiunilor studențești, iar vara - obosit, căzut în odihnă și liniște, așteptând să se deștepte frumos din nou, odată cu reînțoararea studenților și redeschiderea stagiunii la teatru și operă.

Eram la primul meu contact cu acest oraș-miracol, în primul an de studenție, și locuiam în cartierul "Andrei Mureșanu", în gazdă la o preoteasă bătrână.

Într-o dimineață, coborând grăbită strada, atenția mi-a fost

atrasă de un domn în vârstă, distins, cu barbă albă și pălărie neagră de fetru cu boruri largi, de modă veche, care își ajuta bătrânețele urcând strada în pantă cu pași măsuși, sprijinit într-un baston de bambus cu măciulie de argint.

L-am recunoscut imediat: era Agârbiceanu. Știam că locuiește undeva, în cartier. M-am oprit fascinat. Într-o fracțiune de secundă, prin mintea mea defilau cu viteză nebună personaje și locuri, și întâmplări din scrierile sale.

Aș fi vrut să mă adresez, spunându-i: "Eu sunt din Abrud. V-am citit cărțile și V-am recunoscut după fotografii. Știu care este baia <<Arhanghelii>> și m-am închinat în biserică din Bucium Șasa unde ați preoțit. Cunosceți legenda cu vâlva băii și holoangări. Dar vremurile s-au pierdut. Pe Abrud nu mai spală nimenea aurul cu hurca și șteampurile s-au închis. Tăul împăratului și Tăul Comii au mai rămas, dar nu mai folosesc la nimic. În sate e liniște, nu se mai aude toctocul piuelor bătând piatra. Muzicanții lui Ianika și Țifra s-au risipit, nu mai aveau cui cânta să joace țarina, că buciurarii nu mai vin luna la Abrud să schimbe aurul... Noi, tinerii, am plecat spre școli mai înalte și nu știm dacă vom mai avea la ce să ne întoarcem acolo, acasă...".

Împietrisem, tăcută și emoționată, în fața scriitorului, doar gândurile mele îi vorbeau...

Cu siguranță i-am atras atenția în vreun fel, pentru că de după ochelarii cu rame mici, rotunde, m-a învăluit cea mai albastră privire din câte am avut parte vreodată.

... S-au scurs de atunci aproape 40 de ani. Se pare că destinul a hotărât că îmi voi sfârși viața departe, foarte departe de locul unde mi-am început-o...

Aici, într-o zi de vară, pe rafturile bibliotecii din casa prietenilor mei o carte m-a îndemnat să privesc înapoi, printre gene...

Din aduceri aminte mi s-au limpezit plaiurile Munților Apuseni, cu oamenii lor de legendă, băeși și holoangări, și vorbire arhaică, cu întâmplări aflate de un preot tânăr, străns în capitole și închise între copertile modeste ale unei cărți, având unic decor doar numele autorului și titlul: Ion Agârbiceanu "Arhanghelii"...

Ileana Anghel MEȘTER,
Montreal

Sohodol

*La tine
veni-voi
și vin,
Sat
apăsat
de nevoi -
Sohodol -
fântână cu apă
stelară,
setea Gândului tău
mă-nfloară.
Plecat-am din tine
în lume
Copil,
rătăcind
prin pădurile lumii,
dar
n-am uitat niciodată
de Casă,
de nume,
de laptele mării,
de fluier,
de roată...
Între noi doi
e o singură
Cale -
primește-mă, dar,
în pridvorul cel sfânt
al iertărilor
tale!
Nicolae Nicoară HORIA*

Copilule cu ochi senini

Copilule cu ochi senini
Tu iarăși vii printre străini
În peșteră pe paie reci
Tu iarăși capul tău și-l pleci.

Dar astăzi magii nu mai vin
Nici păstori să-ți cânte lin
Copilule cu ochi senini
Tu iarăși vii printre străini

Copilule sărman copil
Curat cu roua din april
Tu an de an vii și petreci
La ușa inimilor reci.

L-ai tăi Isuse ai venit
Și nimenea nu te-a primit
În ieslea rece-ai fost culcat
Și nimeni nu te-a legănat.

Copilule, copil sărman
Tu vii în lume an de an
Cu bine răul să-l plătești
Să rabzi, să plângi și să iubești.

Tu știi că cei ce-ți cântă azi
Lovi-vor mâine-al tău obraz
Și totuși tu copile blând
Tu vii și azi ca orișicând.

L-ai tăi Isuse ai venit
De-ai tăi ai fost și restignit
Să plângi mereu de mila lor
Copil cu suflet iubitor.

Culeasă de prof. Teodor ȘANDOR,
Florești, județul Cluj

De strajă...

La sediul Societății "Avram Iancu", Calea Dorobanților nr. 70. tel. 064/412.100, se asigură serviciu de lucru cu filialele, subfilialele sau membrii individuali (documentare, cotizații, etc.) în fiecare marți, orele 11 - 15 și 17 - 20.

În situații deosebite se poate apela și telefonul 064/121.701.

Ing. Ioan TEOC
Secretar al Filialei
Cluj-Napoca

Iancule Mare

Publicație editată de Societatea Avram Iancu din
România, Cluj-Napoca, Calea Dorobanților 70;
Președinte: Constantin SICOE

Colegiul de redacție

Redactor-șef: Emil LUCA

Redactori: Victor BERCEA, Petre BUCȘA, Ioan CIAMA,
Ioan AI. CRIȘAN, Otilia CROITORU, Alexandru DĂRĂBAN, Eugen GOIA,
Ioan HERINEANU, Vasile LECHINȚAN, Pamfil MATEI, Gelu NEAMȚU,
Petrișor Horea OARGĂ, Ioan POGAN, Simion RĂCHISAN, Alexandru RUS,
Vasile TUTULA, Teodor ȘANDOR, Nicolae ȘTEIU
Tehnoredactare: Răzvan-Alin VARTOLOMEI
Gratificat: Lazăr MORCAN

